

Učinci obogaćivanja turističke ponude na rezultat poslovanja - istraživanje na primjeru ustanove Varaždinske toplice

Slunjski, Tanja

Graduate thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Međimurje in Čakovec / Međimursko veleučilište u Čakovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:110:765029>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic of Međimurje in Čakovec Repository - Polytechnic of Međimurje Undergraduate and Graduate Theses Repository](#)

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI DIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I SPORTA

Tanja Slunjski, 0313023505

**Učinci obogaćivanja ponude na rezultat poslovanja –
istraživanje na primjeru ustanove Varaždinske toplice**

Diplomski rad

Čakovec, rujan 2024.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI DIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I SPORTA

Tanja Slunjski, 0313023505

**Učinci obogaćivanja ponude na rezultat poslovanja –
istraživanje na primjeru ustanove Varaždinske toplice**

**The effects of enriching the offer on the business result –
research on the example of the Varaždinske toplice
institution**

Diplomski rad

Mentor:

Toni Miljak, univ. spec. oec., nasl. v. pred.

Čakovec, rujan 2024.

Sažetak

Danas je turizam jedna od najznačajnijih globalnih industrija koja doprinosi ekonomskom rastu, kulturnoj razmjeni te razvoju lokalnih zajednica. Turizam se razvijao tijekom godina u svrhu odmora, rekreacije i istraživanja novih destinacija izvan mjesta stalnog boravka. Vremenom su se razvili specifični, selektivni oblici turizma koji su prilagođenim različitim skupinama i interesima potencijalnih turista.

Selektivni oblici turizma uključuju razne vrste turizma od zdravstvenog, kulturnog, vjerskog, avanturističkog, ekoturizma, gastronomskog, sportskog i brojnih drugih. Različite vrste turizma omogućuju turistima odabir destinacija prema vlastitim željama i preferencijama. Ovakav oblik turizma doprinosi razvoju specifičnih proizvoda i usluga koje su jedinstvene za pojedine regije.

Nadalje, kada se sagledaju selektivni oblici turizma, može se reći da je zdravstveni turizam jedan od najbrže rastućih oblika. Razlog navedenom je kontinuirano putovanje ljudi u druga mjesta, gradove te države kako bi koristili medicinske tretmane, najkvalitetnije medicinske usluge ili koristili prirodne ljekovite izvore.

Varaždinske Toplice u Hrvatskoj su prepoznate kao jedna od vodećih destinacija za zdravstveni turizam zahvaljujući termalnim izvorima i dugoj tradiciji postojanja lječilišta. Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju pruža svojim korisnicima visokokvalitetnu medicinsku njegu. Kombinacija prirodnih ljekovitih voda i modernih medicinskih metoda privlače domaće i strane goste.

Spajanjem medicinske skrbi i ugodnog odmora u prirodi, kombinacija navedenog donosi značajan doprinos razvoju Varaždinskih Toplica i okolice te stvaranje Hrvatske kao prepoznatljive destinacije zdravstvenog turizma.

Ključni pojmovi: *selektivni oblici, specijalna bolnica, Varaždinske Toplice, zdravstveni turizam*

Abstract

Today, tourism is one of the most important global industries that contributes to economic growth, cultural exchange and the development of local communities. Tourism has developed over the years for the purpose of rest, recreation and exploring new destinations outside the place of permanent residence. Over time, specific, selective forms of tourism have developed that are adapted to the different groups and interests of potential tourists.

Selective forms of tourism include various types of tourism from health, cultural, religious, adventure, ecotourism, gastronomic, sports and many others. Different types of tourism allow tourists to choose destinations according to their own wishes and preferences. This form of tourism contributes to the development of specific products and services that are unique to individual regions.

Furthermore, when looking at selective forms of tourism, it can be said that health tourism is one of the fastest growing forms. The reason for the above is the continuous travel of people to other towns, cities of that country in order to use medical treatments, the highest quality medical services or use natural healing resources.

Varaždinske Toplice in Croatia is recognized as one of the leading destinations for health tourism thanks to thermal springs and the long tradition of the existence of spas. The Special Medical Rehabilitation Hospital provides its users with high quality medical care. The combination of natural healing waters and modern medical methods attract domestic and foreign guests.

By combining medical care and a pleasant vacation in nature, the combination of the above brings a significant contribution to the development of Varaždinske Toplice and its surroundings and the creation of Croatia as a recognizable health tourism destination.

Key terms: health tourism, selective forms, special hospital, Varaždinske Toplice

Sadržaj

1. UVOD	4
2. SELEKTIVNI OBLICI TURIZMA	6
2.1 Selektivni oblici turizma u Hrvatskoj.....	8
2.2 Zdravstveni turizam.....	11
2.2.1 Lječilišni turizam.....	13
2.2.2 Medicinski turizam.....	13
2.2.3 Wellness turizam	14
2.3 Zdravstveni turizam u Hrvatskoj.....	14
3. TURIZAM NA PODRUČJU VARAŽDINSKE ŽUPANIJE	19
3.1 Geografski položaj Varaždinske županije	19
3.2 Ustrojstvo turističke zajednice Varaždinske županije	20
3.3 Destinacije unutar Varaždinske županije.....	21
3.4 Turistička zajednica Varaždinske županije kroz brojke	25
3.5 Turistička zajednica grada Varaždinske Toplice.....	30
4. SPECIJALNA BOLNICA ZA MEDICINSKU REHABILITACIJU VARAŽDINSKE TOPLICE.....	35
4.1 Smještajni objekti.....	35
4.2 Sportsko-rekreacijski programi u Varaždinskim Toplicama	39
4.3 Projekti i ulaganja u Specijalnu bolnicu za medicinsku rehabilitaciju.....	40
4.4 Financijski učinci Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju.....	42
5. ZAKLJUČAK	46
LITERATURA	48
PRILOZI.....	50

1. UVOD

Grad Varaždinske Toplice uz svoje ime vežu dugu povijest. Podaci iz daleke prošlosti govore o bogatstvu koje se nalazi u Varaždinskim Toplicama, a tog bogatstva bili su svjesni svi stanovnici i vladari ovog grada. Otkrivanjem termalne vode dolazi se do velikog broja ljudi koji posjećuje destinaciju. Varaždinske Toplice postale su atrakcijom još u vrijeme kada zdravstveni turizam nije ni postojao, a kupalište je bilo glavni razlog dolaska turista. Razvojem kupališta razvijao se i zdravstveni turizam u Varaždinskim Toplicama. Zdravstveni turizam kakav danas postoji, u Varaždinskim Toplicama pomaže brojnim raznovrsnim bolesnicima. Varaždinske Toplice poznate su kao jedno od najstarijih lječilišta u Hrvatskoj. Specijalizirane su za zdravstveni turizam zbog termalne vode bogate mineralima, a pomažu kod liječenja reumatoloških, ortopedskih i neuroloških stanja te rehabilitacije.

Rad je podijeljen u 5 poglavlja. U teorijskom dijelu definiraju se selektivni oblici turizma kao nova podjela turizma na različite oblike i prema različitim zahtjevima turista te kao protutežu masovnom turizmu. Naglasak je na zdravstvenom turizmu te podjelo zdravstvenog turizma na tri različite vrste. Težište je na turizmu u Varaždinskoj županiji, o općenitim podacima vezanim za županiju te turističkim zajednicama mjesta, gradova i općina unutar iste. Glavni dio rada analizira poslovanje Specijalne bolnice za medicinsku te se analiziraju usluge i smještajni objekti kojima bolnica raspolaže. Za sam kraj istraženi su projekti kojima se investiralo u Specijalnu bolnicu za medicinsku rehabilitaciju te kakvi su financijski učinci bolnice kroz posljednjih 6 godina, odnosno da li poboljšanje ponude pozitivno utječe na rezultat poslovanja.

Stoga, predmet rada je istraživanje zdravstvenog turizma kao selektivnog oblika koji u Varaždinskoj županiji ima visoku vrijednost. Utvrditi nastanak lječilišta i razvoj Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju kroz godine do stvaranja prepoznatljive destinacije unutar Hrvatske, ali i šire.

Cilj rada je utvrđivanje razvoja zdravstvenog turizma na području Varaždinskih Toplica te koje dobrobiti toplice nude za raznovrsne korisnike/ pacijente i goste. U radu se postavljaju dvije hipoteze.

Prva hipoteza glasi: „Zdravstveni turizam, kao selektivan oblik turizma, moguće ima značajan utjecaj na Varaždinsku županiju.“

Druga hipoteza glasi: „Razvoj ponude u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju, moguće rezultira većim brojem gostiju te stvaranju boljih financijskih rezultata.“

Metode istraživanje provedene u ovome radu su sljedeće: deduktivna i deskriptivna metoda te statistička i metoda analize. U početku rada koristi se deskriptivna metoda za potrebe opisivanja pojmova koji se obrađuju i istražuju. Zatim se statističkom metodom i metodom analize prikupljaju i promatraju veze između uzroka i posljedica. Rad završava deduktivnom metodom koja koristi za zaključivanje te dolazi do posebnih saznanja vezanih uz zadanu temu.

2. SELEKTIVNI OBLICI TURIZMA

Suvremeni čovjek pokretač je stalnih migracija koje nazivamo turizmom. Potrebe za provođenjem vremena izvan mjesta stalnog boravka postoji koliko i samo čovječanstvo. Međutim, pravi razvoj turizma započeo je sredinom 19. stoljeća kao odraz razvoja društva. Industrijska proizvodnja pokrenula je rast i razvoj različitih djelatnosti koje su rezultirale većim financijskim sredstvima i slobodnim vremenom (Jadrešić, 2001).

Turizam je u današnje vrijeme postao najveća svjetska industrija i pokretač je međunarodnih tokova koji su u čvrstoj vezi s razvojem ekonomije (Bartoluci, Čavlek, 2007).

Velik broj nacionalnih i međunarodnih kretanja doveo je do masovnog turizma, situacije u kojoj osim najbogatijeg sloja društva putovati mogu i niži slojevi društva. Masovnost je temeljno obilježje suvremenog turizma. Vukonić i Čavlek (2001.) masovni turizam definiraju kao „oblik turizma u kojem je zastupljen velik broj turista koji putuju organizirano, najčešće u tzv. paket-putovanjima ili aranžmanima u organizaciji turoperatora i turističkih agencija“. Ako bismo masovni turizam pratili samo s ekonomskog aspekta to je vrlo poželjan razvoj. Međutim, svi smo mi pomalo svjedoci da masovni turizam donosi brojne negativne učinke koji imaju dugoročan utjecaj na čovjeka i prirodu. Neke od posljedica masovnog turizma su neplanska izgradnja i urbanizacija, narušavanje autohtone urbane i ruralne sredine, razvoj novih objekata, pojavu lokalne zatvorenosti, pojavu raznih bolesti, kulminaciju buke, pijanstva, tučnjave i brojne druge (Jadrešić, 2001).

Prvi objavljeni znanstveni radovi na ovu temu tijekom osamdesetih godina prošlog stoljeća željeli su se suprotstaviti masovnom turizmu zbog sve većih ekoloških problema u svjetskim destinacijama. Stoga, naziv za ovu vrstu turizma prvobitno je bio *alternativni turizam*. Neki od ostalih prijedloga bili su *etička putovanja*, *zeleni turizam*, *mekani turizam* i *odgovorni turizam*. Danas takav turizam prepoznavamo pod nazivom *specifični* ili *selektivni* oblici turizma. Temelji takve vrste turizma počivaju na održivom razvoju turizma i upravo to su razlozi zbog kojih su se tražila nova rješenja kako smanjiti masovnost (Bartoluci; Čavlek, 2007).

Sasvim drugačiji pogled na razvoj turizma nude posebni ili selektivni (specifični) oblici turizma. Bartoluci i Škorić (2009.) specifične oblike turizma definiraju kao „oblike turizma koji se temelje na specifičnim interesima turista sa sadržajima i aktivnostima u određenoj turističkoj destinaciji“. Odnosno, specifični oblici turizma temelje se na određenim dominantnim motivima putovanja koji potrošača pokreće u turističku destinaciju i koja zadovoljava turističku

potrebu. Specifični oblici turizma ne mogu u potpunosti zamijeniti masovni turizam, ali svakako pridonose stvaranju kvalitetnijeg turizma koji zauzima konkurentsku poziciju na turističkom tržištu (Bartoluci, Škorić, 2021).

Diverzifikacija turizma prema različitim modelima, odnosno na specifične, selektivne, alternativne oblike turizma temelji se na konceptu održivosti. Stoga, može reći da su selektivni oblici turizma temeljeni na odgovornom ponašanju svih sudionika, uz ekonomski i ekološki uravnotežen razvoj te uravnotežen odnos turista i broja lokalnih stanovnika na određenom području (Begović, 2016).

Prema Vidasu (2022), kao neke od traženijih oblika selektivnog turizma u Hrvatskoj, a i svijetu mogu se ubrojiti:

- sportsko - rekreacijski turizam,
- zdravstveni turizam,
- ruralni turizam,
- agroturizam,
- kulturni turizam,
- poslovni turizam,
- gastronomski turizam,
- vjerski turizam.

Prema motivaciji turista Vidas (2022) selektivne oblike dijeli na:

- rekreativni turizam (turizam uz rekreaciju u bližim ili dalekim destinacijama, zdravstveni turizam),
- kulturni turizam (kulturni i vjerski turizam),
- sportski turizam (aktivni i pasivni sportski turizam),
- politički turizam (diplomatski turizam, političke manifestacije),
- komercijalni turizam (kongresni turizam, sajmovi i izložbe),
- socijalni turizam (turizam udruženja i saveza).

Selektivni oblici turizma mogu se podijeliti s aspekta uzroka i vanjskih učinaka (Vidas, 2022):

- prema podrijetlu (nacionalni turizam i međunarodni),
- prema trajanju boravka (turizam kratkog/dugog boravka, tranzitni, turizam godišnjih odmora),
- prema sezonama (ljetna/zimska sezona),
- prema broju sudionika (individualni, kolektivni, klupski, masovni, obiteljski..),

-
- prema dobi sudionika (turizam mladih, turizam treće dobi),
 - prema vrsti smještaja (hoteli, kamping, apartmani, kuće za odmor..),
 - prema vrsti prijevoza (željeznički, automobilski, avionski, pomorski..),
 - prema učincima na platnu bilancu (aktivni turizam - receptivni turizam, pasivni turizam - emitivni turizam),
 - prema načinu plaćanja (turizam iz štednje i kredita).

Selektivni turizam dijeli se po vrstama na:

- Ekološke (ambijentalni, edukativni, naturizam, robinzonski, ruralni, zdravstveni, planinski),
- Alternativne (alternativni turistički programi, edukacije, avanturistički..),
- Edukativni – komunikativne (đački, studentski, omladinski, religiozni..),
- Ekskluzivne (elitni, hedonistički, nautički, safari..),
- Zabavno - rekreativne (lječilišno - klimatski, športski..).

Osim prethodno navedenog, može se reći da se najznačajniji oblici turizma manifestiraju se kroz 4 glavna oblika:

- zdravstveni turizam,
- sportsko rekreacijski turizam,
- ruralni turizam,
- kulturni turizam.

2.1 Selektivni oblici turizma u Hrvatskoj

Republiku Hrvatsku svakako ubrajamo među zemlje koje su privlačne turistima i postala je destinacijom koja zadovoljava brojne različite turističke potrebe. Međutim, u Hrvatskoj postoji iznimno visok stupanj sezonalnosti i turizma koji je usmjeren na priobalni dio države. Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske u 2022. godini navelo je deset ključnih izazova hrvatskog turizma. U Tablici 1. na idućoj stranici prikazani su svi izazovi te područja na koja izazovi utječu. Svi navedeni izazovi rezultiraju smanjenjem kvalitete života u lokalnim zajednicama te smanjenjem kvalitete doživljaja posjetitelja u destinaciji.

Tablica 1. Izazovi i područja utjecaja

Izazovi	Primarni utjecaj na održivost		
	Ekonomsku	Društvenu	Okolišno - prostornu
Vremenska i prostorna neujednačenost			
Utjecaj turizma na okoliš i prirodu			
Međuodnos turizma i klimatskih promjena			
Ubrzane tehnološke promjene u turizmu			
Kvaliteta života i dobrobit lokalnog stanovništva			
Nedostatni ljudski potencijali u brojnosti i kvaliteti			
Neadekvatna struktura i kvaliteta smještajnih kapaciteta			
Nepovoljno poslovno i investicijsko okruženje			
Nedovoljno učinkovit zakonodavni i upravljački okvir			
Utjecaj kriza na turizam te promjene ponašanja i potreba turista			

Izvor: Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine (06.07.2024).

Iz prethodno prikazanog može se zaključiti da turizam utječe na sve aspekte ljudskog okruženja. Održivi način turizma suočava se s brojnim izazovima poput vremenske i prostorne neujednačenosti te negativnog utjecaja na okoliš. Neadekvatni ljudski potencijali i neadekvatna infrastruktura uz nepovoljno poslovno i investicijsko okruženje dodatno otežavaju održivost sektora. Kvaliteta života lokalnog stanovništva često se smanjuje zbog utjecaja turizma, a

ponašanja turista donose brojne izazove. Za održiv rast potrebno je uskladiti ekonomske, društvene i okolišne interese.

Cjelokupna turistička ponuda u Hrvatskoj podijeljena je prema turističkim regijama. Osim navedenih temeljnih proizvoda za pojedinu turističku regiju postoji potencijal za dodatan razvoj. U tablici 2. prikazane su turističke regije Hrvatske te temeljni turistički proizvodi navedenih.

Tablica 2. Temeljni turistički proizvodi pojedinih turističkih regija Hrvatske

Zagreb	-kongresni turizam -zdravstveni turizam
Centralna Hrvatska	-zdravstveni turizam -seoski turizam -lov, ribolov
Slavonija	-aktivnosti u prirodi -seoski turizam -lov, ribolov
Istra	-golf -seoski turizam -biciklizam
Kvarner i planine	-aktivnosti u prirodi -seoski turizam -ronjenje, -lov, ribolov
Dalmacija (Zadar)	-nautički turizam -ronjenje -sport, biciklizam
Dalmacija (Šibenik)	-nautički turizam -aktivnosti u prirodi -sport
Dalmacija (Split)	-nautički turizam -ronjenje
Dalmacija (Dubrovnik)	-golf -aktivnosti u prirodi -kongresni turizam

Izvor: Selektivni oblici turizma u Hrvatskoj
<https://zir.nsk.hr/islandora/object/unipu:6774/datastream/PDF/view> (datum pristupa:
 15.07.2024).

Iz prethodno prikazane tablice 2. vidljivo je da svaki dio Republike Hrvatske predstavlja neku vrstu turizma. Pa tako u gradu Zagrebu najviše je zastupljen kongresni i zdravstveni turizam. Grad sa izvrsnom infrastrukturnom, modernim dvoranama i brojnim hotelima privlači međunarodne kongrese i poslovna događaje. Također, postaje sve popularniji i u području zdravstvenog turizma, a najzastupljenije su usluge kao što su stomatologija, estetska kirurgija i rehabilitacijski programi. Istra se zahvaljujući svojem krajoliku ističe u području golfa, seoskog turizma i biciklizma. Savršena je destinacija za aktivan odmor uz kombinaciju prirodnih ljepota i sporta. Dalmacija (Split) pogodna je za nautički turizam i ronjenje. Prekrasna obala uz čisto more i brojne otoke privlači brojne ljubitelje mora iz cijelog svijeta. Podvodni svijet bogat je olupinama brodova i raznolikog morskog života. Split i okolica savršeno su mjesto za ljubitelje adrenalina, prirodnih ljepota i kulturnog nasljeđa.

2.2 Zdravstveni turizam

Masovne turističke migracije svojim obilježjima dotiču se brojnih aspekata društvenog razvoja. Između ostalog, nalaze se bitne interakcije turističkog fenomena, zdravlja i zdravstvene kulture u emitivnim i receptivnim turističkim prostorima pa se uz to kreira i selektivni oblik zdravstvenog turizma (Geić, 2011).

Zdravstveni turizam omogućava oboljelu osobu vratiti u psihofizičku i socijalnu ravnotežu te povratak u normalan aktivni život. Oboljela osoba prolazi kroz proces koji sadrži čitav spektar aktivnosti koje mogu biti medicinskog ili drugačijeg karaktera. Taj proces teži što manjoj upotrebi medikamenata, a sve većim korištenjem prirodnih faktora kao što su voda, zrak, sunce, vježbanje, psihičke relaksacije te primjene različitih vrsta terapija, osobito terapija u vodama ili moru. Danas zdravstveni turizam prelazi u "luksuznu" sekundarnu potrebu te postaje jedna od egzistencijalnih potreba modernog čovjeka (Geić, 2011).

Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske zdravstveni turizam definira kao "pružanje zdravstvenih usluga - dijagnostičkih i terapijskih postupaka, zdravstvene njege te postupaka medicinske rehabilitacije uz pružanje ugostiteljskih usluga i/ili usluga u turizmu." Također, zdravstveni turizam ubrajaju u cjelogodišnji izvozni proizvod visoke dodane vrijednosti.

Ljekoviti činitelji poput prirode djeluju na očuvanje i unapređenje zdravlja, poboljšanje kvalitete života, sprečavanje, liječenje i oporavak od raznih bolesti. Prirodni ljekoviti činitelji mogu se podijeliti u tri skupine: klimatske, morske i topličke (balneološke). Topličke ili

balneološke činitelje čine peloidi (ljekovita blata), naftalan, klima, biljni pokrov, šetnice i sunčevo zračenje (<http://www.neodoljivahrvatska.eu/2019/12/19/zdravstveni-turizam/>).

Varaždinske Toplice nalazište su mineralne, sumporne (S), kalcijeve (Ca), magnezijeve (Mg), hidrogen karbonažne (HCO₃), kloridne (Cl), hipertermalne (58°C) vode i peloida (Geić, 2011).

U tablici 3. prikazani su prirodni ljekoviti činitelji koji su dio prirode, a pozitivno utječu na cjelokupno zdravlje čovjeka. Blaži (2022) navodi podjelu činitelja na klimatske, morske i topličke. Klimatski se koriste u lječilišnoj medicini za potrebe klimatoterapije, morski se koriste kod talasoterapije, a toplički se koriste za balneoterapiju. Od prirodnih činitelja u zdravstvenom se turizmu najviše koriste sunčevo zračenje, djelovanje i promjena klime, termo-mineralne vode, alge, mora, jezera, morski i slatkovodni peleoid te naftalan i pijesak.

Tablica 3. Prirodni ljekoviti činitelji

Klimatski	Morski	Toplički (balneološki)
Rudnici soli	Čistoća zraka	Peloidi
Čistoća zraka	Klima	Klima
Sunčevo zračenje	Morska voda	Naftalan
Kraške špilje	Sunčevo zračenje	Termo-mineralne vode
Morski činitelji	Biljni pokrov	Čistoća zraka
Klimatski postupci	Alge	Sunčevo zračenje
Klimatski činitelji i počela	Šetnice i staze	Biljni pokrov
Promjena klimatskog mjesta	Pijesak	Šetnice i staze
	Morski peloid	
	Solanski peloid	

Izvor: Blaži, M. (2022).

Prema Andrijašević (2010) zdravstveni turizam dijeli se u pet skupina:

- lječilišni zdravstveni turizam,
- rehabilitacijski zdravstveni turizam,
- preventivni zdravstveni turizam (spa, wellness),
- zdravstveni turizam drugih oblika turizma (sportsko- rekreacijski, seminarski, sportski),
- medicinski.

Druga podjela koju navodi Ministarstvo zdravstva sastoji se od pružanja usluga u 3 oblika: lječilišne usluge, medicinske usluge te usluge medicinskog *wellnessa*.

2.2.1 Lječilišni turizam

Lječilišni turizam temelji se na turističkim putovanjima zbog zdravstvenih pobuda. Definira se kao vrsta složene zdravstvene usluge koja uključuje elemente turističkih aktivnosti. Provodi se u prirodnim lječilištima u kojima pacijenti imaju liječnički nadzor. Koristi se za rehabilitaciju od različitih bolesti i stanja, za oporavak i sprečavanje bolesti uz stručnu primjenu ljekovitih činitelja i postupaka fizikalne medicine i rehabilitacije (Tomljenović; Kunst, 2011).

Turistička mjesta s razvijenim lječilišnim turizmom u Hrvatskoj dijele se na turistička mjesta primorskog kraja (Crikvenica, Rab, Hvar, Pag, Rovinj i dr.), turistička mjesta planinskog kraja (Imotski, Delnice, Plitvička jezera i dr.) i turistička mjesta topličkog karaktera (Varaždinske Toplice, Daruvarske Toplice, Stubičke Toplice i dr.) (Blaži, 2022).

U Hrvatskoj se nalaze brojna mjesta lječilišnog karaktera zahvaljujući geološkim procesima i pronalasku termomineralne vode, peloida, morskih peloda, naftalina i pijeska. Hrvatska je među vodećim zemljama u svijetu po svojem prirodnom bogatstvu. Prema UNESCO-vu izvješću, Hrvatska je treća zemlja u Europi po vodenom bogatstvu sa oko 32 818 prostornih metara obnovljive pitke vode (Bijelić, 2019).

Lječilišni turizam u Varaždinskim Toplicama počinje prije gotovo 185 godina kada se uvodi stalni nadzor liječnika. Kroz dugi niz godina, izgradnjom dodatne infrastrukture, grad se pretvorio u suvremenu termalnu rivijeru (<http://www.varazdinske-toplice.hr/o-gradu/>).

2.2.2 Medicinski turizam

Medicinski ili bolnički turizam zauzima posebnu kategoriju. Ova vrsta turizma predstavlja putovanja na koja pojedinci kreću u svrhu obavljanja različitih medicinskih zahvata i bolničkog liječenja. Najčešće su to zubarski ili kirurški zahvati (Tomljenović; Kunst, 2011).

U Hrvatskoj medicinski turizam provodi se u manjim ili srednjim ordinacijama koje su najčešće specijalizirane za stomatologiju, plastičnu kirurgiju, medicinski potpomognutu oplodnju, oftalmologiju i dr. Medicinski turizam u posljednje je vrijeme počeo jačati u privatnim poliklinikama. Privatne ustanove počele su u velikoj mjeri poslovati na području grada Zagreba i okolice te na području Istre i Kvarnera. Međutim, ponuda je još uvijek nedovoljno razvijena, neorganizirana i slabo prepoznatljiva (Bijelić, 2019).

Pacijenti usluge često traže van granica matične države zbog jeftinijih usluga, ali i anonimnosti koju mogu zadržati. Opće je poznato da su neke destinacije specijalizirane za neke vrste usluge,

npr. Mađarska je poznata po stomatologiji, promjenu spola moguće je napraviti na Tajlandu, a Brazil i Kolumbija poznati su po raznim plastičnim operacijama (Blaži, 2022).

2.2.3 Wellness turizam

Wellness je pojam novijeg doba. Nastao je spajanjem dviju engleski riječi: *well-being* što predstavlja dobrobit te *fitness* što predstavlja sposobnost. *Wellness* turizam podrazumijeva univerzalnu ponudu uvjeta i postupaka kojima se postižu optimalne tjelesne i duhovne dobrobiti pojedinaca. Takvu vrstu turizma moguće je realizirati bez prirodnih ljekovitih činitelja i bez liječničkog nadzora. Ponuda se može realizirati u turističkim objektima ili kao dio ponude zdravstveno- turističkih objekata i prirodnih lječilišta (Tomljenović; Kunst, 2011).

Wellness turizam prilagođava se potrebama modernih turista. Uslugama ove vrste utječe se na čovjekovih svih pet osjetila: emocionalni *wellness*, intelektualni *wellness*, fizički *wellness*, duhovni *wellness* i socijalni *wellness*. Emocionalni *wellness* utječe na emocionalno zdravlje, pozitivne misli i osjećaje te na optimizam. Intelektualni stvara želju za učenjem i unapređenjem organizma te kvalitete života uz poticanje rada mozga. Fizički *wellness* potiče čovjeka na vježbanje i bavljenje fizičkim aktivnostima, dok socijalni *wellness* potiče interakciju i komunikaciju s ljudima u okolini. Posljednji je duhovni *wellness* donosi unutarnji mir i određuje osobne vrijednosti pojedinca koje su temelj samozadovoljstva (Blaži, 2022).

Wellness ponuda u Varaždinskim Toplicama sastoji se od sportske masaže, klasične medicinske masaže, limfne drenaže, masaže lica ili stopala, refleksne masaže, rimske masaže, aromamasaže, biserne kupke, anticelulitnih programa i tretmana “Minerva” (<https://www.minerva.hr/>).

2.3 Zdravstveni turizam u Hrvatskoj

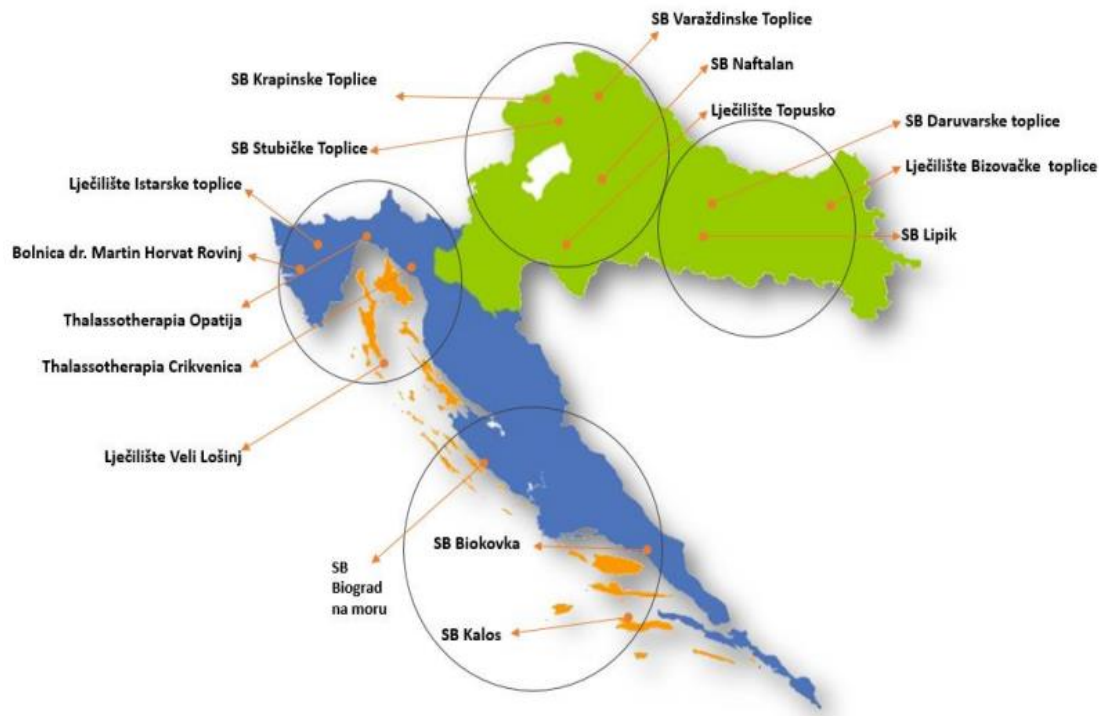
Zdravstveni turizam kao selektivan oblik temeljen na resursnoj osnovi ne može se aktivirati bez javnog sektora koji upravlja na svim razinama od nacionalne, županijske do lokalne vlasti. Potrebno je identificirati potencijale, razviti ponudu te ih uvrstiti u nacionalne razvoje planove i sustav poticaja i potpora za daljnji razvoj destinacije i lokaliteta (REDEA, 2007).

U Hrvatskoj, na nacionalnoj razini, važnost zdravstvenog turizma prepoznata je među zdravstvenim, ali i među turističkim djelatnicima. U brojnim razvijenim destinacijama unutar Hrvatske upravo je zdravstveni turizam bio početak turističkog razvoja. Regije poput Kvarnera osobitog su interesa za zdravstveni turizam. Međutim, danas se zdravstveni turizam razvija i u

kontinentalnom dijelu Hrvatske gdje Ministarstvo turizma i Ministarstvo regionalnog razvoja ulažu značajna sredstva za turistički razvoj kroz različite programe (REDEA, 2007).

Ministarstvo turizma krajem 2022. godine objavilo je brošuru Lječilišta u Hrvatskoj. Slika 1. na idućoj stranici prikazuje kartu Republike Hrvatske te smještaj pojedinih lječilišta u zemlji. Po pitanju zdravstvenog turizma posebno razvijena regija je Kvarner, a zatim i Središnja Hrvatska.

Slika 1. Lječilišta u Hrvatskoj

Izvor: Ministarstvo zdravstva – Zdravstveni turizam (15.07.2024).

Primorski dio Hrvatske područje je sa ukupno 7 lokaliteta koji su dio zdravstvenog turizma. U kontinentalno dijelu Hrvatske ukupno je 8 lječilišta. Svako lječilište u nastavku je ukratko predstavljeno.

Lječilište Istarske toplice – toplice su registrirane kao lječilište za provođenje preventivne zaštite, specijalističko-konzilijarne i bolničke rehabilitacije koji primjenjuju prirodne ljekovite činitelje poput vode i blata. Sastav vode koji se upotrebljava u lječilištu znanstveno je dokazan kao uspješna pomoć kod liječenja kroničnih reumatskih bolesti, dermatoloških bolesti (psorijaza i sl.), bolesti dišnih puteva, ginekoloških problema te problema kralježnice i kostiju. Specijalna bolnica za ortopediju i rehabilitaciju „Martin Horvat“ Rovinj – zdravstveni je centar specijaliziran za rehabilitaciju i liječenje bolesti lokomotornog sustava. Specifičnost ustanove nalazi se u provođenju fizikalnih terapija i rehabilitacije nakon zahvata lokomotornog sustava,

amputacije, reumatološke rehabilitacije te rehabilitacije za neurološka oboljenja nakon moždanog udara. U sklopu bolničkog kompleksa nalazi se medicinsko-terapeutska plaža za provođenje terapije za osobe sa invaliditetom te terapijski park i poligon za vježbanje na otvorenom.

Thalassotherapia Crikvenica – bolnica nudi usluge specijalističkih pregleda u području otorinolaringologije, pulmologije, fizikalne medicine i rehabilitacije, pedijatrije, kardiologije, dermatologije i venologije te baromedicine. Rehabilitacije dišnih puteva uključuje dijagnostičke i terapijske procedure za rješavanje problema kronične, alergijske, akutne i subakutne bolesti dišnog sustava. Rehabilitacija se provodi u inhalatoriju s jedinstvenom metodom inhalacija pomoću morske vode i eteričnih ulja.

Thalassotherapia Opatija – bolnica je utemeljena 1957. godine kao ustanova koja uvodi moderniju dijagnostiku, prevenciju i rehabilitaciju kardiovaskularnih bolesnika. Klinika za liječenje specijalizirana je za rehabilitaciju bolesti srca i krvnih žila. Rad bolnice temelji se na suvremenom pristupu suzbijanja rizičnih činitelja te suzbijanje pretilosti uz niz drugih specifičnih programa.

Lječilište Veli Lošinj – usluge ovog lječilišta teže očuvanju i unapređenju zdravlja kroz programe liječenja dišnih puteva, astme, liječenja alergija, oboljenja kože, kardiovaskularnih problema te brojne druge. Programi se zasnivaju na prirodnim pogodnostima blage mediteranske klime s velikim brojem sunčanih sati tijekom godine, čisto more i zrak.

Specijalna bolnica za ortopediju Biograd na moru – moderan je centar za ortopediju te liječenje ortopedskih bolesti. Bolnica djeluje kroz tri odjela: ortopedski - za bolesti kukova, koljena, zglobova, sustava za kretanje te bolesti kralježnice; produženo liječenje – za liječenje subakutnih stanja nakon ortopedskih i kirurških zahvata; fizikalna medicina i rehabilitacije – liječenje ortopedskih bolesnika te rehabilitacija neuroloških pacijenata i pacijenata s bolestima lokomotornog sustava.

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju „Biokovka“ – ustanova je za rehabilitaciju reumatoloških, traumatoloških, ortopedskih i neuroloških bolesnika. Bolnica na raspolaganju ima dva bazena s morskom vodom – terapijski bazen s temperaturom vode od 34°C te sportski bazen temperature 26°C.

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Kalos – geografski položaj velolučkog zaljeva uvjetovan je taloženjem ljekovitog mulja u uvali Kale. Dno uvale izvor je radioaktivne vode Kalac, kombinacija nalazišta peloida i radonske vode jedinstvene na Jadranu. Bolnica je

specijalizirana za programe liječenja reumatskih bolesti, promjena u zglobovima, kukovima, koljenima, ramenima i slično.

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Stubičke toplice – ustanova je opremljena suvremenom ultrazvučnom i RTG dijagnostikom uz internističko-kardiološki i neurofiziološki laboratorij te su suvremenu medicinsku opremu. Prirodni ljekoviti činitelj je termalna voda čija temperatura na izvoru iznosi 69° C.

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Krapinske toplice – program su bazirani na ljekovitim činiteljima – termalnoj vodi i ljekovitom blatu (fango). U bolnici se provodi rehabilitacija nakon ozljeda glave, mozga i drugih neuroloških bolesti, liječenje srčanih bolesnika te bolesnika s bolestima lokomotornog sustava.

Naftalan, specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju – obuhvaća djelatnosti fizikalne medicine i rehabilitacije, reumatologije, dermatologije, venologije te drugih zdravstvenih usluga. Prirodni činitelji bolnice su termomineralna voda iz dubine 1300 metara. Elektroterapija za liječenje bolesti lokomotornog sustava i fototerapija za bolesti kože.

Lječilište Topusko – tradicionalno je lječilište s uspješnim poslovanjem temeljno na termalnoj vodi i ljekovitom blatu (peloidu). U lječilištu se provodi liječenje bolnih sindroma kralježnica te sportskih ozljeda. Također, pružaju se usluge dijagnostike i rehabilitacije djece od najranije dobi. Lječilište pruža usluge zdravstvenog turizma u suradnji s tvrtkom kćeri TOP-TERME d.o.o.

Daruvarske toplice specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju – bolnica ima dugi niz godina liječenja korištenjem prirodnih ljekovitih činitelja – termalne vode i mineralnog blata. U ponudi su najmodernije metode fizikalne terapije s raznovrsnim programima. Među programima koji su u ponudi je i program pomoći kod neplodnosti „Radost života“.

Lječilište Bizovačke toplice – načini liječenja u toplicama su hidroterapija, hidrogimnastika, podvodna masaža te kineziterapija. Lječilište je jedini centar koji posjeduje robotsku neurorehabilitaciju u istočnoj Hrvatskoj za individualne programe rehabilitacije gornjih i donjih ekstremiteta.

Toplice Lipik – Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju – bolnica je specijalizirana za rehabilitaciju neuroloških stanja, bolesti kralježnice, upalnih reumatskih bolesti, postoperativnu rehabilitaciju, sindrome prenaprezanja te smetnje kod mokrenja.

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice – najveće su i najstarije toplice u Republici Hrvatskoj sa stoljetnim iskustvima u području medicinske rehabilitacije. Vode se individualiziranim programima, stvarajući ciljane programe za očuvanje i unapređenje

sveukupnog zdravlja i kvalitete života čovjeka. Programi se dijele na 4 vrste usluga: medicinske usluge (preventivni, dijagnostički i terapijski postupci), lječilišne (za postizanje općeg dobrostanja), usluge medicinskog wellnessa (jedinstven doživljaj u Centru zdravlja Minerva Medica) te zdravstvene usluge (preventivni programi, sportska medicina, programi za mršavljenje).

3. TURIZAM NA PODRUČJU VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

Varaždinska županija, kao najstarija hrvatska županija, među prvima je organizirana kao upravno teritorijalna jedinica. Već 20. kolovoza 1181. godine spominje se Varaždinska županija u Povelji hrvatsko-ugarskog kralja Bele III. Grad Varaždin jedan je od najstarijih hrvatskih gradova. Oduvijek je bio upravno, kulturno i prosvjetno sjedište Varaždinske županije. Godine 1209. prvi je stekao status slobodnog kraljevskog grada. Grad Varaždin ponosno je nosio ime glavnog grada Hrvatskog Kraljevstva od 1767. do 1776. (<https://www.varazdinska-zupanija.hr/>)

3.1 Geografski položaj Varaždinske županije

Varaždinska županija je administrativno-teritorijalna jedinica u sjevernom dijelu Središnje Hrvatske sa sjedištem u Varaždinu. Grad Varaždin dio je vrlo važnog zemljopisnog područja te se naziva “sjevernim vratima Hrvatske”. Također, u blizini se nalazi i “hrvatski koridor” Budimpešta - Zagreb - Rijeka s prometnicama koje se odvajaju od istočnog alpskog puta i uključuju se na europsku vrlo važnu transverzalnu.

Županija obuhvaća površinu 1259,7 km² sa 159 487 stanovnika prema posljednjem popisu iz 2021. godine, što predstavlja 126,6 st./km². Unutar Varaždinske županije nalaze se 22 općine (Bednja, Beretince, Breznica, Breznički Hum, Cestica, Donja Voća, Gornji Kneginec, Jalžabet, Klenovnik, Ljubešćica, Mali Bukovec, Martijanec, Maruševac, Petrijanec, Sračinec, Sveti Đurđ, Sveti Ilija, Trnovec Bartolovečki, Veliki Bukovec, Vidovec, Vinica, Visoko) i šest gradova (Ivanec, Lepoglava, Ludbreg, Novi Marof, Varaždin, Varaždinske Toplice).

Varaždinska županija ima 303 naselja te zauzima sjeverni dio Hrvatskog Zagorja, varaždinsku i ludbrešku Podravinu (<https://www.enciklopedija.hr/clanak/varazdinska-zupanija>). Geografski položaj Varaždinske županije prikazan je na sljedećoj stranici.

Slika 2. Geografski položaj Varaždinske županije

Izvor: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/varazdinska-zupanija> (15.07.2024).

3.2 Ustrojstvo turističke zajednice Varaždinske županije

Za područje Varaždinske županije, Ministarstvo turizma donijelo je odluku o osnivanju Turističke zajednice Varaždinske županije. Osnivači Zajednice su članovi: turističke zajednice općina, gradova, mjesta koja djeluju na području županije.

Tijela turističke zajednice Varaždinske županije su: Skupština, Turističko vijeće, Nadzorni odbor te Predsjednik Zajednice. Njihov mandat traje četiri godine.

Skupština Zajednice je najviše tijelo upravljanja. Čine je svi predstavnici gradova, općina i turističkih zajednica koje su osnovane na području Varaždinske županije. Raspored članova skupštine turističke zajednica Varaždinske županije čine:

- Turistička zajednica Grada Varaždina sa 4 člana
- Turistička zajednica Grada Varaždinske Toplice sa 3 člana
- Turistička zajednica Sjeverno Zagorje sa 2 člana
- Turistička zajednica Grada Ludbrega sa 2 člana
- Turistička zajednica Grada Novi Marof 1 član

-
- Turistička zajednica Općine Gornji Kneginec 1 član
 - Turistička zajednica Bednja – Trakošćan 1 član

Neki od zadataka Skupštine su: donošenje Statuta Zajednice, donošenje godišnjeg plana i programa rada Zajednice, donošenje financijskog plana i godišnjeg financijskog izvješća, bira predstavnike Zajednice u Sabor Hrvatske turističke zajednice, daje nadležnim tijelima inicijative za donošenje zakona i drugi propisa, potiče suradnju s drugim turističkim zajednicama i drugim pravnim i fizičkim osobama koje su uključene u turizam, itd.

Turističko vijeće Zajednice izvršno je tijelo Skupštine te joj je ujedno i odgovorno. Vijeće provodi odluke Skupštine, predlaže Skupštini godišnji program rada te financijski plan, donosi opće akte za Turistički ured, imenuje direktora Turističkog ureda i slično.

Turističko vijeće ima predsjednika i deset članova, a njihov mandat traje četiri godine.

Nadzorni odbor je nadzorno tijelo i ima 3 člana. Odbor nadzire vođenje poslova Zajednice, materijalno i financijsko poslovanje te izvršenje i provedbu programa rada i financijskog plana. Mandat Nadzornog odbora traje četiri godine.

Dužnost predsjednika Zajednice obavlja župan Varaždinske županije koji za svoj rad odgovara Skupštini Zajednice. Predsjednik Zajednice predstavlja zajednica, saziva i predsjedava Skupštinu te saziva i predsjedava Turističkom vijeću, organizira, koordinira i usklađuje rad Zajednice, potpisuje odluke, itd. (NN 104/2020)

Aktualni direktor županijske turističke zajednice je Goran Mališ, a dužnost predsjednika županijske turističke zajednice obnaša župan Anđelko Stričak (<https://www.htz.hr/hr-HR/opce-informacije/tz-uredi/varazdinska>).

3.3 Destinacije unutar Varaždinske županije

Unutar Turističke zajednice Varaždinske županije nalazi se nekoliko manjih turističkih zajednica i mjesta koja predstavljaju Turističku zajednicu Varaždinske županije.

- **Turistička zajednica „Varaždinski bregi“**

Zajednica „Varaždinski bregi“ osnovana je za područje općina Gornji Kneginec, Beretinec, Sveti Ilija i Vidovec. Nasljednik je Turističke zajednice Općine Gornji Kneginec te želi omogućiti i potaknuti razvoj turistički prepoznatljivih proizvoda koji dolaze iz prošlosti te pridonose nastavku tradicije. Naselja koja pripadaju ovoj turističkoj zajednici iznimno su bogata brojnim dvorcima, spomenicima i crkvama.

Među najpoznatijima je dvorac Šaulovec koji posebnu vrijednost posjeduje u očuvanom inventaru koji zajedno s dvorcem prikazuje život srednjeg plemstva varaždinskog kraja na prijelazu iz XIX. u XX stoljeće. Osim Šaulovca na Gajskom vrhu u Svetom Iliji nalazi se i dvorac Seketin. Jedna je od najljepših, ali i najstarijih vinogradskih kurija varaždinskog kraja (<https://varazdinski-bregi.com/>).

▪ **Turistička zajednica Grada Novog Marofa**

Upisom u Upisnik Turističkih zajednica 2009. godine, Turistička zajednica Grada Novog Marofa stekla je svoju pravnu osobnost. Nalazi se na južnom dijelu Varaždinske županije, između Varaždina i Zagreba. Područje je bogato povijesnim ostacima, a najbolji primjer toga je kompleks Bela s dvorcima Bela I i Bela II. Ostaci kompleksa Bela iznimno su bitan dio povijesti, zajedno sa utvrdom Grebengrad koja se nalazi na istočnom grebenu Ivanščice, a predstavlja najstariju tvrđavu sjeverozapadnog dijela Hrvatske. Ljubitelji sporta svoju rekreaciju mogu potražiti u Topličici, športsko-rekreativnom centru s bazenima i termalnom vodom te uređenim teniskim terenima, a ljubitelji adrenalina aktivnosti mogu potražiti na popularnoj stazu Rauš u Moždencu na kojoj se već dugi niz godina održavaju brojna natjecanja (<https://www.tz-novi-marof.hr/index.php?content=pocetna>).

▪ **Turistička zajednica područja Centar svijeta**

Područje Centra svijeta obuhvaća 6 mjesta: Ludbreg, Jalžabet, Martijanec, Mali Bukovec, Veliki Bukovec i Sveti Đurđ. Jedan od najvrjednijih prapovijesnih primjera grobne arhitekture nalazi se u Jalžabetu, a datira iz 6 stoljeća prije Krista te privlači brojne arheološke zaljubljenike.

Grad Ludbreg nalazi se u gornjoj Podravini u istočnom dijelu Varaždinske županije. Grad ima nešto manje od 10 000 stanovnika, a smjestio se na granici Podravine Zagorja i Međimurja. O nastanku grada i „centru svijeta“ postoje brojne legende, a svake godine 1. travnja grad u goste poziva gradove iz cijelog svijet. Gradovi gosti službeno postaju prijatelji centra svijeta čiju pločicu s nazivom grada i udaljenosti od Ludbrega postavljaju na središnji gradski trg i ostaju zauvijek povezani (<http://centarsvijeta.eu/>).

▪ Turistička zajednica Trakošćan – Općina Bednja

Općina Bednja pravi je primjer fantastičnog spoja netaknute prirode koja dolazi u kombinaciji s bogatom kulturnom i povijesnom baštinom iz daleke prošlosti. Trakošćan je nastao krajem 13. stoljeća kao obrambeni sustav sjeverozapadne Hrvatske. Jedan je od rijetkih objekata u Hrvatskoj koji dan danas ima sačuvanu građu koju je imao od samog nastanka. Danas se unutar dvorca nalazi muzej koji posjeduje vrijednosti iz razdoblja renesanse do historicizma. Muzejska građa unutar dvorca Trakošćan sastoji se od vrijednih slika, namještaja, oružja koje prezentiraju život obitelji Drašković (<https://www.turizam-vzz.hr/istrazite/kulturna-bastina/7-dvorac-i-jezero-trakoscan-bogata-povijest-od-13-stoljeca>).

Osim bogate povijesne baštine, turistička zajednica ovog dijela Varaždinske županije može se pohvaliti netaknutom prirodom i raznim mogućnostima za različitim vrstama odmora poput parajedličarstva za ljubitelje aktivnog odmora ili ribolova za opuštanje (<https://www.turizam-trakoscan.hr/>).

▪ Turistička zajednica grada Lepoglave

Lepoglava se prvi put spominje 1399. godine, a godinu dana kasnije u Lepoglavi se osnovao samostan pustinjaka Sv. Pavla te nakon toga pavlini dolaze u Lepoglavu. Samostan se 1854. godine pretvara u kaznionicu koja i danas postoji, a dio pavlinskog kompleksa odijeljen je od kaznionice. Samostan je preuzela Varaždinska biskupija 2001. godine. Prava posebnost Lepoglave i njezine okolice je Lepoglavska čipka koju su u Hrvatsku donijeli pavlini. Čipka je svoj procvat doživjela krajem 19. i početkom 20. stoljeća organizacijom manifestacije izrade čipke. Također, na području Lepoglave nalazi se i geološki spomenik prirode. Gaveznicica – Kameni Vrh zaštićeno je područje kao šesti spomenik prirode u Hrvatskoj 1998. godine. Gaveznicica je nalazište poludragog kamena – ahata te je jedini sačuvani fosilni vulkan u Hrvatskoj (<https://lepoglava-info.hr/>).

▪ Turistička zajednica Grada Ivanca

Grad Ivanec mnogi nazivaju biserom sjeverozapadne Hrvatske, međutim službeni nadimak grada je „planinarski grad“. Svoje ime Ivanec je dobio po kapelici Svetog Ivana Krstitelja. Grad se po prvi puta spominje 1396. godine, a povezan je s viteškim redom ivanovaca koji su svoje posjede imali na ivanečkom području sve do ukinuća reda u 17.

stoljeću. Vitezovi su i danas turistička atrakcija u Ivancu te se rado okupljaju u cilju očuvanja povijesne baštine (<https://www.ivanec-turizam.hr/skrinjica-s-blagom/863-utociste-vitezova-i-planinarski-grad>).

Ivanec je smješten podno Ivanščice, a ukupno 29 naselja je pod njegovom vlašću. Kao što mu i nadimak govori Ivanec je najpoznatiji po planinarstvu na Ivanščicu, međutim, za one koji nisu spremni na planinarenje, oni mogu posjeti mistične lokalitete poput Vražjeg stolčeka ili Černih mlaka. U okolici grada Ivanca brojna su izvorišta pitke vode, a priroda očuvana s brojnim šetnicama, jezerima i mlinarskim lokalitetima (<https://www.ivanec-turizam.hr/upoznaj-ivanec>).

▪ **Turistička zajednica Grada Varaždina**

Grad Varaždin središte je Varaždinske županije. Poznat je po povijesnoj baštini, raznim zabavnim programima koji se održavaju tijekom godine te legendama koje su rođene u Varaždinu. Stara jezgra grada Varaždina jedna je najbogatijih baroknih urbanih cjelina šire regije. Poseban značaj gradu Varaždinu daje kompleks Starog grada, koji sadrži očuvane tragove svih povijesnih razdoblja. Utvrda Starog grada sa ostalim palačama, kućama i povijesnim javnim zgradama ima snažnu emocionalnu vrijednost za Varaždinca. Za grad Varaždin govori se da je grad festivala. Gotovo svakog mjeseca, Varaždin je središte festivalskog događanja. Bogatu povijesnu baštinu, festivali dodatno obogaćuju i privlače turiste. Najveći varaždinski, ali i među najvećim festivalima u Hrvatskoj je Špancirfest. Festival postoji nešto više od dva desetljeća, a održava se posljednjih 10 dana kolovoza. Festival uključuje brojne koncerte, ulične performere, predstave, izložbe i radionice. Osim Špancirfesta, jedan od većih festivala su Barokne večeri koju prati i Međunarodna izložba cvijeća Barok, a održava se svake godine u mjesecu rujnu. Ožujak je rezerviran za poznati varaždinski Kerekesh Teatar i Tjedan smijeha koji traje deset dana. Odigravaju se deseci komičnih predstava koji utječu na ponudu Varaždina te na mentalno zdravlje svih prisutnih u tjednu smijeha (<https://visitvarazdin.hr/>).

▪ **Turistička zajednica Varaždinske Toplice**

Varaždinske Toplice smjestile su se na sjeveroistočnom rubu Hrvatskog zagorja, uz dolinu rječice Bednje. Izvor termalne vode prirodni je dar Varaždinskih Toplica. Termalni izvor gradu je odredio ime i položaj. Za vrijeme Rimskog Carstva, Rimljani

su gradu nadjenuli ime *Aqua Iasae*. Najstarije su termalne toplice u Hrvatskoj te u svom središtu čuvaju iskopine rimskog termalnog kupališta koje već nekoliko stoljeća služe svojoj svrsi (<https://www.turizam-vzz.hr/destinacije/varazdinske-toplice>).

Varaždinske Toplice najstarije su termalne toplice i pogodne su za zdravstveni turizam koji u gradu traje već dugi niz godina. Osim termalne vode i razvijenog zdravstvenog turizma moguće je u gradu provesti aktivni odmor kroz brojne šetnice i biciklističke ture (<https://www.visit-toplice.com/>).

3.4 Turistička zajednica Varaždinske županije kroz brojke

Turističku aktivnost i turistički promet cjelokupne Varaždinske županije najbolje prikazuju brojke i statistički podaci. Tablica 4. prikazuje turistički promet po turističkim zajednicama u razdoblju od 1.1.2021. – 30.11.2021. te su podaci uspoređeni sa podacima iz 2020. godine kako bi se vidio rast/pad turističkih dolazaka i noćenja u turističkim zajednicama Varaždinske županije. Tablica prikazuje značajan rast dolazaka i noćenja u 2021. godini, ali u obzir moramo uzeti COVID-19 pandemiju koja je bila aktualna tijekom 2020. godine i spriječila brojna putovanja. U tablici vidljivo je da najviše dolazaka i noćenja ima Turistička zajednica grada Varaždina, a slijede je Turistička zajednica općine Bednja – Trakošćan te Turistička zajednica grada Varaždinske Toplice. Turistička zajednica grada Varaždina ostvarila je u 2021. godini 24.086 dolazaka, što je nešto više od 7.000 dolazaka u odnosu na 2020. godinu. Također ostvareno je i 51.538 noćenja što je gotovo 20.000 noćenja više nego u godini ranije. Turističku zajednicu grada Varaždina slijede turistička zajednica općine Bednja – Trakošćan, TZ grada Varaždinske Toplice, TZ Varaždinske županije te ostale. Indeks dolazaka turističke zajednice grada Varaždinskih Toplica u 2021. iznosi 174,49, dok indeks noćenja u 2021. godini iznosi 171,52. Navedeni podaci govore o velikom rastru dolazaka i noćenja tijekom 2021. godine. U svim turističkim zajednicama vidljiv je pozitivan rezultat i oporavak turizam od COVID-19 pandemije koja je turizam zaustavila na određeno vrijeme, ali ga nije uspjela omesti dugoročno.

Tablica 4. Dolasci i noćenja turista po turističkim zajednicama(2021./2020.)

Turistička zajednica	Dolasci 1.1.- 30.11.2021.	Dolasci 1.1.- 30.11.2020.	Indeks dolasci ukupno	Noćenja 1.1.- 30.11.2021.	Noćenja 1.1.- 30.11.2020.	Indeks noćenja ukupno
Turistička zajednica grada Varaždin	24.086	16.794	143,42	51.538	32.492	158,62
Turistička zajednica općine Bednja - Trakošćan	21.647	13.964	155,02	32.016	19.326	166,66
Turistička zajednica grada Varaždinske Toplice	7.557	4.331	174,49	21.630	12.611	171,52
Turistička zajednica Varaždinske županije	3.724	1.690	220,36	12.793	7.657	167,08
Turistička zajednica grada Ludbreg	4.083	2.745	148,74	8.954	5.404	165,69
Turistička zajednica grada – Gornji Kneginec	3.195	1.886	169,41	7.046	3.796	185,62
Turistička zajednica grada - Ivanec	2.976	1.614	184,39	4.932	3.115	158,33
Turistička zajednica grada – Novi Marof	1.200	781	153,65	3.885	2.750	141,27
Turistička zajednica grada Lepoglave	456	313	145,69	1.018	740	137,57
(nepoznato)	82	21	390,48	312	1.095	28,49
Ukupno:	69.006	44.139	156,34	144.124	88.986	161,96

Izvor: Program rada i financijski plan za 2024. TZ VŽ (23.07.2024).

Nakon prikazanih brojčanih podataka koji govore o dolascima i noćenjima, u tablici 4. prikazan je udio dolazaka i noćenja po turističkim zajednicama. Najveći udio dolazaka ima Turistička zajednica grada Varaždina sa 34,90% te udio noćenja od 35,76%. Udio dolazaka u 2020. bio je nešto veći (38,05%) od dolazaka u 2021. godini. Također, udio noćenja u Varaždinu bio je u 2020. (36,51%), veći od udjela noćenja u 2021. godini. Varaždin slijede turističke zajednice općine Bednja – Trakošćan i turistička zajednica grada Varaždinske Toplice. Turistička zajednica općine Bednja – Trakošćan zauzima drugo mjesto i uzima velik udio dolazaka unutar

Turističke zajednice Varaždinske županije (nešto više od 30%) te zauzima drugo mjesto u broju i udjelu noćenja (nešto više odo 20%).

Ukupni udio u dolascima, turistička zajednica grada Varaždinskih Toplica ima 10,95% u 2021. godini, dok je u 2020. godini imala 9,81%. Udio noćenja turističke zajednice grada Varaždinskih Toplica, također se povećao sa 14,17% na 15,01%.

Tablica 5. Udio dolazaka i noćenja turista po turističkim zajednicama(2021./2020.)

Turistička zajednica	Udio dolazaka 1.1.-30.11.2021.	Udio dolazaka 1.1.-30.11.2020.	Udio noćenja 1.1.-30.11.2021.	Udio noćenja 1.1.-30.11.2020.
Turistička zajednica grada – Varaždin	34,90%	38,05%	35,76%	36,51%
Turistička zajednica općine – Bednja – Trakošćan	31,37%	31,64%	22,21%	21,72%
Turistička zajednica grada – Varaždine Toplice	10,95%	9,81%	15,01%	14,17%
Turistička zajednica Varaždinske županije	5,40%	3,83%	8,88%	8,60%
Turistička zajednica grada – Ludbreg	5,92%	6,22%	6,21%	6,07%
Turistička zajednica grada – Gornji Kneginec	4,63%	4,27%	4,86%	4,27%
Turistička zajednica grada – Ivanec	4,31%	3,66%	3,42%	3,50%
Turistička zajednica grada – Novi Marof	1,74%	1,77%	2,70%	3,09%
Turistička zajednica grad – Lepoglava	0,66%	0,71%	0,71%	0,83%
(nepoznato)	0,12%	0,05%	0,22%	1,23%
Ukupno:	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Izvor: Program rada i financijski plan za 2024. TZ VŽ (23.07.2024).

Tablica 6. prikazuje dolaskе i noćenja turista po turističkim zajednicama koje čine Turističku zajednicu Varaždinske županije. U 2023. godini najveći broj dolazaka ima grad Varaždin sa ukupno 38.250 dolazaka, a u godini prije, u 2022. godini, broj dolazaka je bio 31.606. Također, povećan je i broj noćenja u Varaždinu. U 2023. godini broj noćenja bio je 76.149, dok je u 2022. godini bio 64.126. Druga zajednica po broju dolazaka u 2023. godini je Turistička zajednica općine Bednja- Trakošćan sa ukupno 25.307 dolazaka, što je za nešto više od 5.000 dolazaka u odnosu na godinu ranije. Međutim, po broju noćenja druga je Turistička zajednica grada Varaždinske Toplice sa 51.056 noćenja, što je gotovo 10.000 noćenja više u odnosu na godinu ranije te oko 10.000 noćenja više u odnosu na Turističku zajednicu općine Bednja – Trakošćan koja ima više dolazaka u promatranim godinama od Turističke zajednice Varaždinske Toplice. Navedene turističke zajednice po broju dolazaka i noćenja slijede turističke zajednice područja Centar svijeta, područja Varaždinski bregi, područja Sjever Zagorja, grada Ivanca te ostale.

Tablica 6. Dolasci i noćenja turista po turističkim zajednicama(2023./2022.)

Turistička zajednica	Dolasci 1.1.-30.11.2023.	Dolasci 1.1.-30.11.2022.	Indeks dolasci ukupno	Noćenja 1.1.-30.11.2023.	Noćenja 1.1.-30.11.2022.	Indeks noćenja ukupno
Turistička zajednica grada – Varaždin	38.250	31.606	121,02	76.149	64.126	118,75
Turistička zajednica grada – Varaždinske Toplice	12.872	12.232	105,23	51.056	42.910	118,98
Turistička zajednica općine – Bednja – Trakošćan	25.307	19.824	127,66	40.609	33.231	122,20
Turistička zajednica područja – Centar svijeta	6.084	6.510	93,46	22.648	19.735	114,76
Turistička zajednica	5.599	5.163	108,44	14.865	13.396	110,97

područja – Varaždinski bregi						
Turistička zajednica područja – Sjever Zagorja	2.924	2.362	123,79	9.123	6.681	136,55
Turistička zajednica grada – Ivanec	2.969	3.360	88,36	6.006	6.142	97,79
Turistička zajednica grada – Novi Marof	1.207	1.060	113,87	5.105	4.580	111,46
Turistička zajednica Varaždinske županije	295	429	68,76	2.252	1.946	115,72
Turistička zajednica grada – Lepoglave	786	773	101,68	2.056	2.134	96,34
(nepoznato)	0	0	0,00	0	0	0,00
Ukupno:	96.293	83.319	115,57	229.869	194.881	117,95

Izvor: Program rada i financijski plan za 2024. TZ VŽ (23.07.2024).

Udio dolazaka i noćenja po turističkim zajednicama Varaždinske županije prikazan je u tablici 7. Tablica prikazuje da najveći udio dolazaka ima grad Varaždin sa 39,72% i poboljšanjem od oko 2% u odnosu na godinu ranije. Također, Varaždin ima i najviše noćenja sa ukupnim udjelom od 33,13% i poboljšanjem od 0,20% u odnosu na 2022. godinu. Druga po broju dolazaka je Turistička zajednica općine Bednja – Trakošćan sa 26,28% što čini napredak od oko 3% u odnosu na godinu ranije. Međutim, općina Bednja – Trakošćan nije druga zajednica po broju noćenja. Drugu poziciju po udjelu broja noćenja nosi grad Varaždinske Toplice sa 22,21% i minimalnim napretkom od 0,20% u odnosu na godinu ranije.

Tablica 7. Udio dolazaka i noćenja po turističkim zajednicama(2022./2023.)

Turistička zajednica	Udio dolazaka 1.1.-30.11.2023.	Udio dolazaka 1.1.-30.11.2022.	Udio noćenja 1.1.-30.11.2023.	Udio noćenja 1.1.-30.11.2022.
Turistička zajednica grada – Varaždin	39,72%	37,93%	33,13%	32,91%
Turistička zajednica grada – Varaždinke Toplice	13,37%	14,68%	22,21%	22,02%
Turistička zajednica općine – Bednja – Trakošćan	26,28%	23,79%	17,67%	17,05%
Turistička zajednica područja – Centar svijeta	6,32%	7,81%	9,85%	10,13%
Turistička zajednica područja – Varaždinski bregi	5,81%	6,20%	6,47%	6,87%
Turistička zajednica područja – Sjever Zagorja	3,04%	2,83%	3,97%	3,43%
Turistička zajednica grada – Ivanec	3,08%	4,03%	2,61%	3,15%
Turistička zajednica grada – Novi Marof	1,25%	1,27%	2,22%	2,35%
Turistička zajednica Varaždinske županije	0,31%	0,51%	0,98%	1,00%
Turistička zajednica grada - Lepoglave	0,82%	0,93%	0,89%	1,10%
Ukupno:	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Izvor: Program rada i financijski plan za 2024. TZ VŽ (23.07.2024).

3.5 Turistička zajednica grada Varaždinske Toplice

Varaždinske Toplice grad su koji je poznat po ljekovitoj termalnoj vodi. Grad seže iz 3. stoljeća prije Krista, kada su na području današnjih Varaždinskih Toplica živjeli Jasi. Od tada, grad je

poznat pod nazivom *Aqua Iasae*, što u prijevodu znači Toplice Jasa. U to doba, Varaždinske Toplice predstavljale su kulturno, zdravstveno i gospodarsko središte. Prvi počeci modernog kupališnog lječilišta počeli su tijekom druge polovice XVII. stoljeća. Službeno lječilište svojim radom počelo je 1820. godine. Kroz godine Varaždinske Toplice stekle su svoju prepoznatljivost i vrijednost za brojne gost i korisnike lječilišta. (Ivanišević, 2015)

Grad je kroz godine prerastao u središte zdravstvenog turizma. Varaždinske Toplice predstavljaju, prema broju smještajnih jedinica i broju noćenja, najznačajniju turističku destinaciju u Varaždinskoj županiji. Izrazito pogodna činjenica za grad je prometni pravac Budimpešta – Varaždin – Rijeka koji prolazi kroz jugozapadni dio Varaždinske županije, nedaleko samog grada. Varaždinske Toplice prema posljednjem popisu stanovništva iz 2021. godine broji 5.537 stanovnika (Državni zavod za statistiku, 2021).

Naselje posjeduje oko 28 termalnih voda, a svaki se razlikuje prema temperaturi, kapacitetu i sastavu vode. Voda izvire iz dubine od gotovo 1800 metara, a do vrha njezin put traje približno oko 20 000 godina. Na samom izvoru temperatura termalne vode iznosi 58°C (<https://www.visit-toplice.com/zdravstveni-turizam/>).

Početak kupališnog lječilišta započeo je već antičko doba kada su Rimljani izvor tople vode koristili za oporavak i liječenje. Godine 1709. u Grazu se po prvi puta spominje ljekovitost i kvalitativna analiza vode. Doktor Lalangue obavljao je stalni nadzor nad kupalištem te uveo brojne napredne higijenske mjere. (Potrebica, 2007).

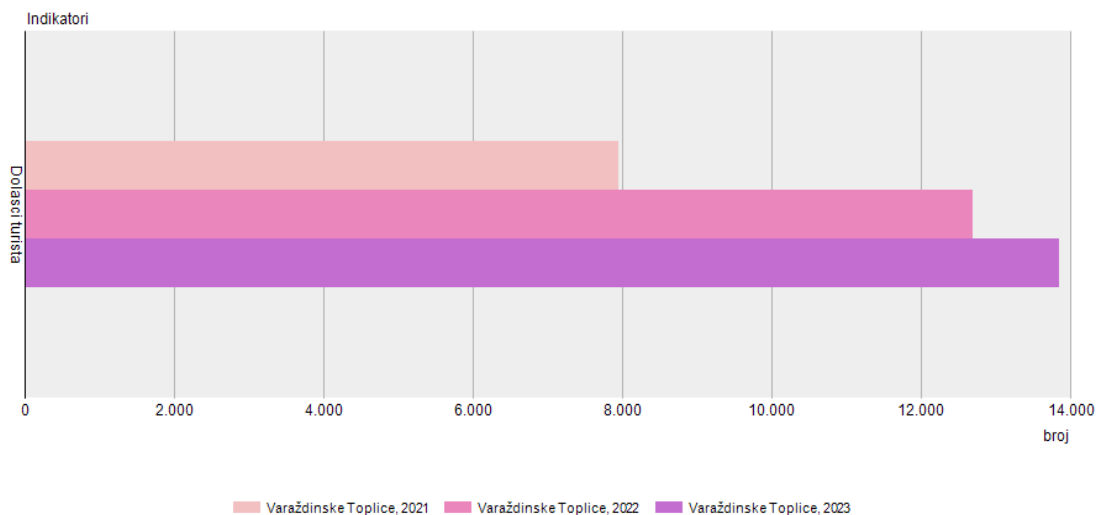
Pravi kupališni početak modernog lječilišta započeo je 1. svibnja 1820. godine kada je sklopljen ugovor s varaždinskim magistrom kirurgije, doktorom Adamom Beilom. Od tada u Varaždinskim Toplicama postoji kontinuiran liječnički nadzor (Potrebica, 2007).

Kušen (2015) navodi da stalna bolnička djelatnost kreće od 1963 godine, u vrijeme kada je osnovana Bolnica za reumatske bolesti i rehabilitaciju. Hotel Terme izgrađen je 1973. godine, a hotel Minerva dovršen 1981. godine. Minerva je tada postala Centar medicine aktivnog odmora s 276 smještajnih jedinica i 588 postelja. Hotel Minervu tada su nazvali „projektom budućnosti“. Međutim, rat, tranzicija i ekonomska kriza nisu dopustili daljnji razvoj zdravstvenog turizma u destinaciji Varaždinske Toplice. „Tranzicija“ kao pojam označavala je početak Domovinskog rata 1991. godine. Bolnica tada dobiva status Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju.

Slika 3. prikazuje broj dolazaka turista na području Varaždinskih Toplica u razdoblju od 2021. do 2023. godine. Jasno je vidljivo da broj dolazaka, od 2021. do danas neprestano raste. U 2021. godini Varaždinske Toplice posjetilo je 7.938 turista. Sljedeće godine, tijekom 2022., u

Varaždinske Toplice stiglo je 12.683 turista, dok je 2023. godine u Varaždinskim Toplicama bilo 13.847 dolazaka turista.

Slika 3. Broj dolazaka turista u Varaždinske Toplice

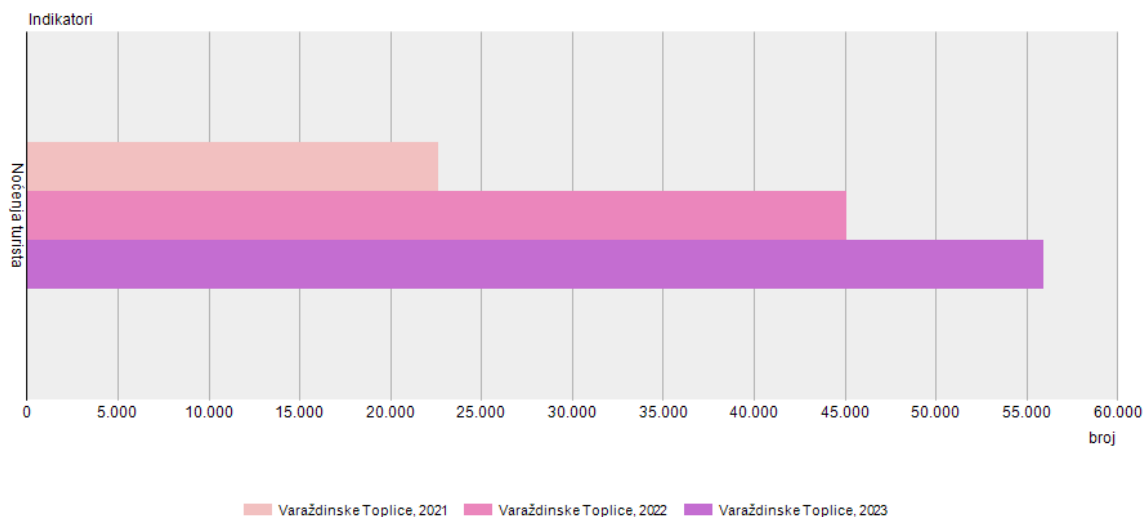

Izvor: Državni zavod za statistiku (03.08.2024).

Na slici 4. na idućoj stranici vidljiv je broj noćenja turista u Varaždinskim Toplicama. Grad ima kontinuiran porast broj noćenja u razdoblju od 2021. do 2023. godine. U 2021. godini Varaždinske Toplice ostvarile su 22.662 noćenja. Navedena brojka u 2022. godini znatno je

porasla na 45.066 noćenja, a u 2023. godini ukupno je ostvareno 55.954 noćenja što potvrđuje konstantan rast broja turista i noćenja kroz godine.

Slika 4. Broj noćenja turista u Varaždinskim Toplicama

Izvor: Državni zavod za statistiku (03.08.2024).

Tablica 8. prikazuje broj dolazaka i noćenja domaćih i stranih turista u destinaciju Varaždinske Toplice. Tijekom 2020. godine, u vrijeme COVID-19 pandemije, u Varaždinske Toplice ukupno je stiglo 1 523 domaća turista te 2910 stranih turista. U navedenoj godini u Varaždinskim Toplicama ostvareno je 7597 noćenja domaćih turista i 4 726 noćenja stranih turista. Tijekom 2021. u destinacija bilježi velik porast broja dolazaka i broja noćenja i navedene brojke gotovo da se udvostručuju. Ostvareno je 3 307 dolazaka domaćih turista te nešto više dolazaka stranih, ukupno 4 631. što se noćenja tiče, u Varaždinskim Toplicama ostvareno je 15 108 noćenja od strane domaćih turista te 7 554 noćenja turista iz inozemstva. U 2022. godini brojke ponovno rastu u odnosu na prethodno promatrane godine. Dolasci domaćih turista ponovno su manjih, njih 5 660, u odnosu na 7 023 dolazaka stranih turista. Međutim, broj noćenja domaćih turista je podosta veći (29 696 noćenja), u odnosu na broj noćenja stranih turista (15 370). Tijekom prošle godine u Varaždinske Toplice ukupno je stiglo 6 318 domaćih turista te 7 529 stranih turista što predstavlja najveći broj dolazaka (domaćih i stranih) turista kroz promatrane godine. Povećanjem broja dolazaka rastu i noćenja te u 2023. godini bilježi se i najveći broj noćenja. Ukupni broj noćenja domaćih turista iznosio je 40 432 te je zabilježeno 15 522 noćenja turista iz inozemstva.

Tablica 8. Dolasci i noćenja domaćih i stranih turista

Varaždinske Toplice	2020	01.-12.	Dolasci turista - domaći	1523
			Dolasci turista - strani	2910
			Noćenja turista - domaći	7597
			Noćenja turista - strani	4726
	2021	01.-12.	Dolasci turista - domaći	3307
			Dolasci turista - strani	4631
			Noćenja turista - domaći	15108
			Noćenja turista - strani	7554
	2022	01.-12.	Dolasci turista - domaći	5660
			Dolasci turista - strani	7023
			Noćenja turista - domaći	29696
			Noćenja turista - strani	15370
	2023	01.-12.	Dolasci turista - domaći	6318
			Dolasci turista - strani	7529
			Noćenja turista - domaći	40432
			Noćenja turista - strani	15522

Izvor: Državni zavod za statistiku (03.08.2024).

4. SPECIJALNA BOLNICA ZA MEDICINSKU REHABILITACIJU VARAŽDINSKE TOPLICE

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju u Varaždinskim Toplicama provodi liječenje bolesti lokomotornog sustava. U procesu rehabilitacije liječnici koriste najmodernije medicinske aparate. Korisnicima smještenim na bolničkim odjelima, služba za stacionarnu medicinsku rehabilitaciju ustrojena je za pružanje zdravstvene zaštite korisnicima na različitim odjelima. U Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju ukupno je 7 odjela, od kojih svaki nudi različite usluge. Odjeli koji se nalaze u bolnici su sljedeći:

- Odjel za rehabilitaciju spinalnih bolesnika
- Odjel za rehabilitaciju traumatoloških i ortopedskih bolesnika
- Odjel za rehabilitaciju neuroloških bolesnika
- Odjel za opću fizikalnu medicinu i rehabilitaciju I
- Odjel za opću fizikalnu medicinu i rehabilitaciju II
- Odjel za reumatološku i balneološku rehabilitaciju
- Odjel za preventivnu medicinu i medicinski turizam

4.1 Smještajni objekti

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju djeluje u nekoliko međusobno povezanih objekata. Ukupno je pet objekata: Stari grad, Lovrina kupelj, Konstantinov dom, Terme i Minerva. Na službenim stranicama Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju mogu se vidjeti podatke i ponudu svih smještajnih objekata.

- **Stari grad**

Unutar starog grada dostupno je samo 6 kreveta, raspoređenih u 3 dvokrevetne sobe. Stoga, smještaj u starom gradu gotovo pa je i nemoguć. Od usluga koje se mogu pronaći su starom gradu, to su: terapijski bazen, hidromasaža, dvorana za vježbanje i suha masaža.

Slika 5. Stari grad

Izvor: <https://www.minerva.hr/> (06.07.2024).

- **Lovrina kupelj**

Lovrina kupelj izgrađena je 1871 godine, a danas se unutar objekta nalazi ukupno 65 kreveta. U sklopu objekta nalazi se caffe bar „Lovrina kupelj“ kao dio ugostiteljske ponude. Što se fizikalnih usluga tiče, unutar Lovrine kupelji nude se hidromasaže, suhe masaže, elektroterapije, parafinoterapije, peloidoterapije, ultrazvuk, terapijski bazeni te dvorane za vježbanje.

Slika 6. Lovrina kupelj

Izvor: <https://www.minerva.hr/> (06.07.2024).

- **Konstantinov dom**

Davne 1779. godine izgrađen je Konstantinov dom. Danas je najstariji dio modernog lječilišta. Ukupno posjeduje 146 kreveta za smještaj pacijenata. Unutar objekta nalazi se i istoimena kavana kao dio ugostiteljske ponude. Konstantinov dom nudi fizikalne i medicinske usluge. Od medicinskih usluga izdvajaju se bolnički smještaj, specijalističke ambulante, laboratorij i RTG. Od fizikalnih usluga nude se dvorane za vježbanjem suha masaža, elektroterapija te radna terapija.

Slika 7. Konstantinov dom

Izvor: <https://www.minerva.hr/> (06.07.2024).

- **Terme**

Smještajni objekt Terme izgrađen je 1976. godine. U svojoj unutrašnjosti Terme nude smještaj za 202 pacijenta. Od ugostiteljske ponude u Termama se nude caffe bar „Terme“ i caffe bar „Amor“. Terme nude fizikalne usluge poput terapijskog bazena, terapijske kade, Hubbard kade, hidromasaže, jacuzzija, biserne kupke, elektroterapije, peliodoterapije, parafinoterapije, dvorane za vježbanje te ultrazvuka.

Slika 8. Terme

Izvor: <https://www.minerva.hr/> (06.07.2024).

- **Minerva**

Minerva je najveći smještajni objekt Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju u Varaždinskim Toplicama te centar obavljanja medicinskih i zdravstvenih usluga. Minerva je izgrađena 1981. godine, a danas u svojem posjedu ima 404 kreveta. Sobe se dijele u jednokrevetne i dvokrevetne. Unutar Minerve nalaze se 92 jednokrevetne sobe i 152 dvokrevetne. Osim 244 sobe, Minerva posjeduje i 4 apartmana. Sobe se dijele u dva standarda. U standardu A ukupno su 142 sobe, dok su 102 sobe svrstane u standard B. Ugostiteljska ponuda objekta izrazito je bogata. U ugostiteljskoj ponudi nalazi se restoran i pripremnica obroka Minerva – „Venera“, Velika blagovaonica „Minerva“, restoran i pripremnica obroka Minerva – „Diana“ te objekt brze prehrane „Neptun“ koji poslužuje goste samo tijekom ljetne sezone. Korisnici u Minervi mogu se baviti brojnim sportsko-rekreacijskim aktivnostima poput kupanja u bazenima (unutarnjim, vanjskim, olimpijski bazen), stolnim tenisom, pilatesom, nordijskim hodanjem, kineziterapijom. Osim samih rekreacijskih aktivnosti Minerva nudi i sadržaje poput frizerskog salona, kozmetičkog salona, kino dvorane, kongres dvorane „Dr. Đuro Pintač“, banketne sale, izložbenog prostora, praonice za goste, parkirališta i zabavne večeri uz glazbu.

„Minerva Medica“ naziv je za moderno uređen i opremljen centar zdravlja koji se nalazi u sklopu Minerva hotela. Centar zdravlja svojim klijentima pruža individualne aranžmane fizioterapije i medicinskog wellnesa. Medicinski wellness pruža usluge masaže od kojih su najpoznatije sportska, medicinska i rimska. Također, tu su i usluge aromaterapije, biserne kupke, medicinskog aerobika te atraktivne ponude paketa poput anticelulitnog tretmana, paketa za prijateljice, paketa za parove, paketa za mame i razni drugi.

Slika 9. Minerva

Izvor: <https://www.minerva.hr/> (06.07.2024).

4.2 Sportsko-rekreacijski programi u Varaždinskim Toplicama

Varaždinske Toplice poželjna su destinacija za ljubitelje rekreacije i fizičke aktivnosti.

Košćak(2023) u svojem radu navodi nekoliko vrsta aktivnosti za posjetitelje.

Plivanje- staze za plivanje od 25m i 50m moguće je unajmiti za maksimalno 15 ljudi istovremeno. Plivanje je najčešća vrsta sportsko-rekreacijskih aktivnosti u Varaždinskim Toplicama, a veliki napori djelatnika ulažu se u održavanje plivačkih staza. Minerva na svojim bazenima organizira i školu plivanja za djecu vrtićke i školske dobi. Ova vrsta aktivnosti donosi brojne benefite za kardiovaskularni sustav, poboljšava cjelokupnu fizičku formu čovjeka te idealan način za gubitak viška težine.

Nordijsko hodanje- aktivnost je dostupna uz instruktora i najam štapova. Nordijsko hodanje ponajviše privlači osobe starije životne dobi. Pogodno je za krve žile i srce, a korištenjem štapova smanjuje se opterećenje na zglobove, koljena i kralježnicu.

Biciklizam- Minerva je dio mreže pod nazivom *Cyclist Welcome* te je dio međunarodnog sustava koji nudi usluge cikloturistima. Biciklističke rute koje su najpoznatije u Varaždinskim Toplicama su Medena biciklistička ruta i Zelena biciklistička ruta koje spadaju u kružne rute te Toplička cikloturistička ruta koja povezuje Varaždin i Varaždinske Toplice.

Trčanje- atletski klub Varaždin organizira utrke kroz Varaždinske Toplice za profesionalce i rekreativce. Jedna od najpoznatijih utrka je trail *Aquae Iasae*. Trči se kroz šumsku stazu, a staze su duljine 4 km, 8.7 km i 19.6 km.

Tenis- klub „Mladost“ od 1982. godine vladao je Varaždinskim Toplicama, a od 1997. počinje ozbiljno bavljenje tenisom kada se osniva škola tenisa. Teniski tereni hotela Minerve bili su namijenjeni za treninge. Terene hotela Minerve danas je moguće unajmiti, kao i opremu za tenis.

Odbojka- u hotelu Minerva moguće je pronaći odbojkaške terene sa tvrdom i pješčanom podlogom. Moguće je unajmiti teren i opremu za igru te mogućnost prilagodbe mreže i terena.

4.3 Projekti i ulaganja u Specijalnu bolnicu za medicinsku rehabilitaciju

Kroz posljednjih pet godina Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju u Varaždinskim Toplicama sudjelovala je u 5 većih EU projekata kojima se obnavlja i investira u izgradnju i opremanje bolnice.

Specijalna bolnica u rujnu 2017. godine krenula je u projekt pod nazivom „Izgradnja i opremanje nacionalnog rehabilitacijskog centra za osobe s bolestima i oštećenjima kralježnične moždine Specijalne bolnice Varaždinske Toplice“. Svrha projekta je u povećanju dostupnosti i kvalitete pružanja pomoći pacijentima sa teškim spinalnim oštećenjima i bolestima. Novi rehabilitacijskim centrom Varaždinske Toplice svrstane su uz brojne moderne rehabilitacijske centre. Centar je predviđen za 75 kreveta te 5 kreveta u sklopu dnevne bolnice. Ovim projektom povećao se kapacitet pružanja terapijskih postupaka rehabilitacije, povećala se dostupnost zdravstvene skrbi za pacijente s bolestima i ozljedama kralježnice, uklonila se opasnost zabrane od rada u neprilagođenim prostorima zbog nepoštivanja minimalnih uvjeta rada, modernizirala se medicinska oprema te se kroz uvođenje dnevne bolnice sprečavaju veće komplikacije lokomotornog sustava pacijenata. Ukupna vrijednost projekta bila je 14 213 918,04 €, od čega je iznos nepovratnih sredstava bio 11 015 993,10 €. Projekt je završen u kolovozu 2023. godine. Centar je svečano otvoren 7. rujna 2023. godine (<https://www.minerva.hr/izgradnja-i-opremanje-nacionalnog-rehabilitacijskog-centra-za-osobe-s-bolestima-i-ostecenjima-kraljeznicne-mozdine/>).

Na slici 10. prikazan je Nacionalni rehabilitacijski centar za osobe s bolestima i oštećenjima kralježnične moždine koji se nalazi u Varaždinskim Toplicama, a opremljen je najsuvremenijim uređajima za robotsku rehabilitaciju. U centru je osigurana zdravstvena skrb za pacijente iz čitave Republike Hrvatske koji su u invalidskim kolicima zbog teških bolesti ili ozljeda kralježnice. Centar se prostire na 6.700 četvornih metara te nudi novu kvalitetu u pogledu zdravstveno-rehabilitacijskih usluga.

Slika 10. Nacionalni rehabilitacijski centar u Varaždinskim Toplicama

Izvor: <https://www.minerva.hr/> (06.07.2024).

Projekt pod nazivom „Energetska obnova zgrade Lovrina kupelj“ započeta je u ožujku 2018. godine. Projektom se željela smanjiti godišnja potrošnja energije za 63,79% u odnosu na potrošnju prije provedbe energetske obnove Lovrine kupelji. Također, počinje korištenje obnovljivih izvora energije iz lokalnih izvora pri čemu se emisija CO₂ smanjuje za 66,28%. Ukupna vrijednost projekta je 1 101 086,50 €, od čega je 548 695,02 € iznos iz bespovratnih sredstava. Projekt je završen u siječnju 2021. godine (<https://www.minerva.hr/energetska-obnova-zgrade-lovrina-kupelj-na-adresi-trg-slobode-1a-varazdinske-toplice/>).

U travnju 2018. krenuo je projekt pod nazivom „Energetska obnova skupa zgrada Terme, Konstantinov dom, Hidroterapija Terme i Konstantinova kupelj“. Projektom se ostvaruje smanjenje godišnje potrošnje energije za 49,79%, smanjenje toplinske energije za 51,44% te uvođenje mjera korištenja lokalnih izvora u cilj smanjenja emisija CO₂ za 50,20%. Aktivacijom promocije podići će se svijest korisnika zgrada, ali i šire javnosti o učinkovitijem korištenju energije. Vrijednost projekta procjenjuje se na 5 604 770,68 €, dok je iznos nepovratnih sredstava 2 858 985,31 €. Projekt je dovršen u siječnju 2021. godine (<https://www.minerva.hr/energetska-obnova-skupa-zgrada-terme-konstantinov-dom->

[hidroterapija-terme-i-konstantinova-kupelj-na-adresi-trg-slobode-1b-i-1c-varazdinske-toplice/](https://www.minerva.hr/energetska-obnova-specijalne-bolnice-za-medicinsku-rehabilitaciju-varazdinske-toplice-na-adresi-trg-slobode-1b-i-1c-varazdinske-toplice/)).

Projekt „Energetska obnova Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice“ započeo je u studenom 2017. godine. Svrha projekta je poboljšanje energetskih svojstva zgrade poput smanjenja troškova grijanja, smanjenje troškova električne energije te poboljšanje komfora, kvalitete zraka i zaštite od buke. Zgrada je ovim projektom postala kvalitetniji i ugodniji prostor te pristupačniji za pacijente i osoblje. Vrijednost projekta iznosi 9 752 412,31 €, od čega je 5 018 063,30€ bespovratnih sredstava. Projekt je završen u kolovozu 2020. godine (<https://www.minerva.hr/energetska-obnova-specijalne-bolnice-za-medicinsku-rehabilitaciju-varazdinske-toplice-na-adresi-trg-slobode-1-varazdinske-toplice/>).

Trenutno aktualan projekt je „Unaprjeđenje kvalitete smještaja i sadržaja hotela Minerva – Varaždinske Toplice“. Ovim projektom hotel Minerva želi podići svoju kategoriju na 4 zvjezdice. Projekt uključuje povećanje kvalitete smještajnih kapaciteta kroz uređenje 53 smještajne jedinice. Također, ulaganje uključuje i investiranje u strojarску tehniku bazena, uređenje recepcije, lobija i glavnog restorana, te uvođenje interneta u svim prostorijama. Uz navedeno, ulaže se i u uređenje bazena, kuhinje te djelomično urđenje Trga Minerve. Cilj ulaganja je povećanje kvalitete javne turističke infrastrukture i smanjenje negativnog utjecaja na okoliš. Vrijednost projekta je 17 237 114,00 €, a iznos bespovratnih sredstava 17 112 791,55 €. Završetak provedbe radova predviđa se u lipnju 2025. godine (<https://www.minerva.hr/unaprjedenje-kvalitete-smjestaja-i-sadrzaja-hotela-minerva-varazdinske-toplice-npoo-c1-6-r1-i1-01-v3-0003/>).

4.4 Financijski učinci Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju od svojih početaka dio je zdravstvenog turizma u Hrvatskoj. Konstantnim ulaganjima, energetskim obnovama i investicijama, bolnica teži stvaranju što boljeg statusa i pozitivnijeg ugleda. Koliko je Specijalna bolnica u Varaždinskim Toplicama poželjna destinacija za korisnike/pacijente i goste govore i financijski rezultati kroz godine poslovanja. Tablica 6. prikazuje prihode od poslovanja, rashode te razliku između prihoda i rashoda u vremenskom razdoblju od 2018. do 2023. godine. Prihodi su podijeljeni u dvije skupine – prihodi od poslovanja Specijalne bolnice te na prihode od prodaje proizvoda, roba i usluga (prihodi izvan proračuna). Što se prihoda od poslovanja tiče, može se vidjeti da ukoliko 2018. godinu uzmemo kao baznu godinu, prihodi se konstantno povećavaju. U 2019. godini rast je bio minimalan, ali postojan. Godina 2020. ne uzima se u analizu obzirom da je

tada nastupila COVID-19 pandemija koja je ukinula putovanja pa tako i zdravstveni turizam. Međutim, u 2021. godini dolazi do oporavka turizma od pandemije te dolazi do povećanja prihoda od poslovanja u odnosu na 2018. i 2019. godinu. Rekordan rast prihoda od poslovanja bilježi se u 2022. godini te iznosi visokih 26 575 004,00 €. U 2023. godini vidljiv je blagi pad prihoda od poslovanja, međutim prihodi od prodaje najviši su u periodu promatranih godina. Ukupni rashodi od poslovanja su visoki, iz godine u godinu se povećavaju. Brojnim ulaganjima i inovacijama, edukacijama i poboljšanjima u Specijalnu bolnicu, rashodi neprestano rastu. Ukupan rezultat poslovanja, odnosno razlika između prihoda od poslovanja i rashoda od poslovanja, pozitivan je u gotovo svim promatranim godinama. Jedina godina u kojoj je razlika s negativnim predznakom je 2020. godina kada je izbila zaraza COVID-19 virusom. U navedenoj godini razlika između prihoda od poslovanja i rashoda od poslovanja iznosi -229 290,00€. Svi iznosi pretvoreni su u valutu EUR zbog usporedbe. Primjenjuje se srednji tečaj konverzije 1,00 EUR = 7,53450 kn.

Tablica 9. Rezultati poslovanja(2018.-2023.)

Opis	2018 (u EUR)	2019 (u EUR)	2020 (u EUR)	2021 (u EUR)	2022 (u EUR)	2023 (u EUR)
Prihodi od poslovanja	15.374.183	15.548.938	13.229.955	17.059.076	26.575.004	25.951.001,00
<i>Od čega prihodi od prodaje (poslovni prihodi)</i>	<i>3.180.723</i>	<i>3.048.321</i>	<i>927.979</i>	<i>1.485.617</i>	<i>3.465.418</i>	<i>4.573.727</i>
Ukupni rashodi od poslovanja	13.702.860	14.540.769	13.459.245	14.510.741	17.483.328	20.066.160
Razlika prihoda od poslovanja i rashoda od poslovanja	1.671.324	1.008.169	-229.290	2.548.335	9.091.676	5.884.841

Izvor: <https://www.minerva.hr/financijska-izvjesca/>

Tablica 9. kroz promatrane godine prikazuje i postotnu promjenu prihoda od poslovanja, prihoda od prodaje te ukupnih rashoda u odnosu na prethodnu godinu. Za 2019. godinu vidljiva je minimalna pozitivna postotna promjena kod prihoda od poslovanja. U 2020. godini dolazi do velikog pada od -14,91% zbog novonastale situacije u svijetu. Godina oporavka turizma, 2021. donosi vrlo dobre pozitivne financijske rezultate od 28,94% povećanja prihoda od poslovanja u odnosu na 2020. godinu.

Tijekom 2022. godine udvostručeni su prihodi od poslovanja, odnosno povećani su za 55,78%. Međutim, u 2023. godini dolazi do smanjenja ostvarenog prihoda od poslovanja i to za -2,35%. Prihodi izvan proračuna, odnosno prihodi od prodaje proizvoda, roba i usluga u 2019. i 2020. godini su u padu. U 2019. godini bilježi se pad od -4,16%, dok je u 2020. godini pad vrlo visok od -69,56%. Porast prihoda od prodaje vidljiv je u 2021. godini s 60,09%, isto kao i u 2022. godini s rekordnih 133,26% te 2023. godine sa 31,98%. ukupni rashodi od poslovanja gotovo u svim godinama imaju pozitivnu postotnu promjenu u odnosu na prethodnu godinu. Jedina iznimka je 2020. godina kada su ukupni rashodi bili za -7,44% manji nego u 2019. godini.

Tablica 10. Postotne promjene financijskih rezultata

Opis	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Prihod od poslovanja	15.374.183	15.548.938	13.229.955	17.059.076	26.575.004	25.951.001
<i>%promjena u odnosu na prethodnu godinu</i>	-	1,14%	-14,91%	28,94%	55,78%	-2,35%
Prihodi od prodaje (prihodi izvan proračuna)	3.180.723	3.048.321	927.979	1.485.617	3.465.418	4.573.727
<i>%promjena u odnosu na prethodnu godinu</i>	-	-4,16%	-69,56%	60,09%	133,26%	31,98%
Ukupni rashodi od poslovanja	13.702.860	14.540.769	13.459.245	14.510.741	17.483.328	20.066.160
<i>%promjena u odnosu na prethodnu godinu</i>	-	6,11%	-7,44%	7,81%	20,49%	14,77%

Izvor: <https://www.minerva.hr/financijska-izvjesca/>

Prema prikazanim financijskim rezultatima, vidljivo je da Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju u Varaždinskim Toplicama ima povoljnu financijsku situaciju. Iako ponekad dolazi do pada u prihodima od poslovanja i prihodima od prodaje proizvoda i usluga, Specijalna bolnica ima dovoljno sredstava da pokrije svoje rashode i nastavi s pozitivnim poslovanjem što je bitno za samu bolnicu. Osim za bolnicu, ove informacije bitne su i za brojne postojeće i potencijalne korisnike i goste.

Hipoteze postavljene na početku rada su sljedeće:

Prva hipoteza glasi: „Zdravstveni turizam, kao selektivan oblik turizma, moguće ima značajan utjecaj na Varaždinsku županiju.“

Druga hipoteza glasi: „Razvoj ponude u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju, moguće rezultira većim brojem gostiju te stvaranju boljih financijskih rezultata.“

Promatrajući prikupljene podatke i analizom ostalih turističkih zajednica unutar Varaždinske županije, vidljivo je da je zdravstveni turizam u Varaždinskoj županiji upravo najrazvijeniji u Varaždinskim Toplicama. Osim navedenog, Varaždinske Toplice su svake godine jedna od tri turističke zajednice unutar Varaždinske županije koja ima najviše dolazaka i noćenja turista. Upravo su termalni izvori i Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju zaslužni za velik dio dolazaka i noćenja turista. Prema ovim podacima i istraživanju prva hipoteza je potvrđena. Istraživanjem projekata vidljivo je da Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju konstantno želi unaprijediti svoje poslovanje, opremu potrebnu za rad te smještaj za pacijente/goste. Na ranije prikazanim slikama vidljiv je broj dolazaka i broj noćenja u Varaždinskim Toplicama koji potvrđuje velik broj gostiju koji posjećuju ovu destinaciju. Kombinacijom ulaganja i brige o objektu te velikim brojem zainteresiranih gosta dolazi se do povoljnih financijskih rezultata. Financijski rezultati prikazani u radu potvrđuju pozitivno poslovanje Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju tijekom posljednjih 6 godina. Time zaključujemo da je i druga hipoteza ovog rada potvrđena.

5. ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada bio je upoznati destinaciju u sjevernom dijelu Republike Hrvatske koja je najstarije lječilište sa stoljetnom tradicijom poslovanja u području zdravstvenog turizma – Varaždinske Toplice. Grad potječe još iz 3. stoljeća prije Krista, a još davnih godina bio je centar kulturnog, gospodarskog i kupališnog zbivanja. Kroz grad su prolazili brojni vladari, ali svoj identitet Varaždinske Toplice zadržale su sve do danas. Nakon otkrivanja termalnih izvora u Varaždinskim Toplicama pokrenut je kupališno-lječilišni turizam. Danas su Varaždinske Toplice ponajprije središte rehabilitacije i medicinskih postupaka u svrhu oporavka pacijenata. Uz razvoj zdravstvenog turizma u Varaždinskim Toplicama, razvijala se i cjelokupna destinacija. Želja za unaprjeđenjem kvalitete života i zdravlja pojedinaca, usko je povezana s drugim vrstama selektivnih oblika turizma poput sportsko-rekreacijskog turizma, ekološkog turizma, gastronomskog i sličnih grana turizma. Ukupni doživljaj zdravstvenog turizma u destinaciji može se procijeniti pozitivnim.

Prema ovome radu zaključuje se da grad Varaždinske Toplice žive zdravstveni turizam. Unaprjeđenja, ulaganja i investiranja uvijek su poželjna kod razvoja pa tako i u Varaždinskim Toplicama. Ukoliko promatramo Varaždinsku županiju, grad Varaždinske Toplice jedan je od najrazvijenijih gradova i turističkih zajednica koji svojim resursima potiče posjetitelja na dolazak u destinaciju. Statistički podaci kroz godine govore da u destinaciji postoji kontinuiran rast dolazaka i noćenja turista. Zahvaljujući praćenju trendova na tržištu zdravstveni turizam u Hrvatskoj postaje sve traženiji selektivni oblik turizma. Iako zdravstveni turizam ima male postotke u važnosti za gospodarstvo Republike Hrvatske, također ima i visoku tendenciju rasta. Rad prati broj dolazaka i noćenja turista kroz posljednjih nekoliko godina, provedene projekte, ulaganja i investiranja u Specijalnu bolnicu za medicinsku rehabilitaciju u Varaždinskim Toplicama te učinke na financijske rezultate. Prema prikupljenim podacima zaključujemo da je destinacija poželjno mjesto velikog broja posjetitelja. Kroz posljednjih 5 godina u bolnicu su uložena visoka financijska sredstva s ciljem unaprjeđenja usluga te energetske obnove objekata. Što se financijskih rezultati tiče, bolnica kroz posljednjih 6 godina posluje sa dobiti na kraju godine što prikazuje dobru raspodjelu financijskih sredstava te uspješno pokrivanje svih rashoda.

Varaždinske Toplice svoja obilježja čuvaju još iz davnine, a danas se nude na tržištu za dobrobit svih posjetitelja. Dobrim upravljanjem destinacijom i Specijalnom bolnicom za medicinsku rehabilitaciju, Varaždinske Toplice mogu postići visoke poslovne i financijske rezultate te postati vodeća destinacija zdravstvenog turizma u Hrvatskoj. Definiranjem jasnih ciljeva

Hrvatsku bi zdravstveni turizam u Varaždinskim Toplicama mogao dovesti do prepoznatljivosti u ponudama zdravstvenog turizma u Europi.

LITERATURA

1. Andrijašević, M. (2010.): Kineziološka rekreacija . Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
2. Bartoluci, M., Čavlek, N. i suradnici (2007.): Turizam i sport – razvojni aspekti. Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
3. Bartoluci, M., Škorić, S. (2021.): Menadžment sportskog turizma. Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
4. Bartoluci M., Škorić, S. (2009.): Menadžment u sportu. Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
5. Bijelić, I. (2019.): održivi razvoj zdravstvenog turizma na području općine Topusko. Završni rad. Karlovac. (<https://core.ac.uk/download/pdf/210572892.pdf>). (15.07.2024).
6. Blaži, M. (2022.): Potencijali razvoja zdravstvenog turizma u Varaždinskoj županiji – primjer Varaždinskih Toplica. Završni rad. Fakultet ekonomije i turizma, Pula. (<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:965612>). (15.07.2024).
7. Državni zavod za statistiku. (<https://podaci.dzs.hr/hr/>). (03.08.2024).
8. Geić, S. (2011.): Menadžment selektivnih oblika turizma. Sveučilište u Splitu, Split.
9. Hrvatska enciklopedija. Varaždinska županija. (<https://www.enciklopedija.hr/clanak/varazdinska-zupanija>). (15.07.2024).
10. Hrvatska turistička zajednica. Turistička zajednica Varaždinske županije. (<https://www.htz.hr/hr-HR/opce-informacije/tz-uredi/varazdinska>). (16.07.2024).
11. Hrvatska turistička zajednica. Program rada i financijski plan za 2024. godinu TZ Varaždinske županije. (https://www.turizam-vzz.hr/images/dokumenti/2024/Programi_rada_i_izmjene/Program_rada_sa_strukturom_financ_planiranja_za_2024_godinu-prihvaceni.pdf). (23.07.2024).
12. Ivanišević, G. (2015.): Varaždinske Toplice u hrvatskoj balneologiji, fizikalnoj i rehabilitacijskoj medicini. Akademija medicinskih znanosti Hrvatske, Zagreb.
13. Jadrešić, V. (2001.): Turizam u interdisciplinarnoj teoriji i primjeni. Zbornik istraživanja. Zagreb.
14. Koščak, A. (2023.): Analiza sportsko rekreacijskih programa u Varaždinskim Toplicama. Diplomski rad. Međimursko veleučilište u Čakovcu, Čakovec. (<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:110:085279>). (03.08.2024).
15. Minerva. Informacije. (<https://www.minerva.hr/>). (06.07.2024).

-
16. Ministarstvo zdravstva. (2022.): Zdravstveni turizam specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju i lječilišta. (<https://zdravlje.gov.hr/zdravstveni-turizam-5532/dokumenti-5556/5556>). (15.07.2024).
 17. Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske. (2022.): Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine. (<https://mint.gov.hr/strategija-razvoja-odrzivog-turizma-do-2030-godine/11411>). (06.07.2024).
 18. Narodne novine. Statut Turističke zajednice Varaždinske županije. (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_09_104_1956.html). (17.07.2024).
 19. Neodoljiva Hrvatska. Zdravstveni turizam. (<http://www.neodoljihrvatska.eu/2019/12/19/zdravstveni-turizam/>). (15.07.2024).
 20. Pehar, M. (2021.): Selektivni oblici turizma u Hrvatskoj. Diplomski rad. Pula. (<https://zir.nsk.hr/islandora/object/unipu:6774/datastream/PDF/view>). (15.07.2024).
 21. Tomljenović, R., Kunst, I. (2011.): Uloga zdravstvenog turizma u jačanju konkurentnosti ruralnih područja RH. Regionalna razvoja agencija Međimurja – REDEA d.o.o., Čakovec.
 22. Turistička zajednica grada Novog Marofa. (<https://www.tz-novi-marof.hr/>). (04.08.2024).
 23. Turistička zajednica područja Centra Svijeta. (<http://centarsvijeta.eu/>). (04.08.2024).
 24. Turistička zajednica Varaždinske županije. (<https://www.turizam-vzz.hr/>). (04.08.2024).
 25. Turistička zajednica Općina Bednja. (<https://www.turizam-trakoscan.hr/>). (04.08.2024).
 26. Turistička zajednica grada Lepoglave. (<https://lepoglava-info.hr/>). (04.08.2024).
 27. Turistička zajednica grada Ivanca. (<https://www.ivanec-turizam.hr/>). (04.08.2024).
 28. Turistička zajednica grada Varaždinskih Toplica. (<https://www.visit-toplice.com/>). (04.08.2024).
 29. Vidas, I. (2022.): Selektivni oblici turizma u RH i razvoj kontinentalnog turizma. (<https://www.insolve.hr/literatura/2/52761>). (15.07.2024).
 30. Visit Varaždin. (<https://visitvarazdin.croatia.hr/>). (04.08.2024).
 31. Vukonić, B., Čavlek, N. (2001.): Rječnik turizma. Zagreb.
 32. Varaždinski bregi. (<https://varazdinski-bregi.com/>). (04.08.2024).
 33. Varaždinske Toplice. (<http://www.varazdinske-toplice.hr/>). (15.07.2024).
 34. Varaždinska županija. (<https://www.varazdinska-zupanija.hr/>). (17.07.2024).
-

PRILOZI

Tablica 1. Izazovi i područja utjecaja	9
Tablica 2. Temeljni turistički proizvodi pojedinih turističkih regija Hrvatske	10
Tablica 3. Prirodni ljekoviti činitelji.....	12
Tablica 4. Dolasci i noćenja turista po turističkim zajednicama(2021./2020.).....	26
Tablica 5. Udio dolazaka i noćenja turista po turističkim zajednicama(2021./2020.).....	27
Tablica 6. Dolasci i noćenja turista po turističkim zajednicama(2023./2022.).....	28
Tablica 7. Udio dolazaka i noćenja po turističkim zajednicama(2022./2023.).....	30
Tablica 8. Dolasci i noćenja domaćih i stranih turista	34
Tablica 9. Rezultati poslovanja(2018.-2023.).....	43
Tablica 10. Postotne promjene financijskih rezultata	44
Slika 1. Lječilišta u Hrvatskoj.....	15
Slika 2. Geografski položaj Varaždinske županije.....	20
Slika 3. Broj dolazaka turista u Varaždinske Toplice.....	32
Slika 4. Broj noćenja turista u Varaždinskim Toplicama	33
Slika 5. Stari grad.....	36
Slika 6. Lovrina kupelj.....	36
Slika 7. Konstantinov dom.....	37
Slika 8. Terme	38
Slika 9. Minerva.....	39
Slika 10. Nacionalni rehabilitacijski centar u Varaždinskim Toplicama	41